

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Інститут педагогіки, психології та мистецтв

Кафедра педагогіки

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: «Формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки»

Студентки магістратури

Галузь знань: 1801 Специфічні категорії

Спеціальність: 8. 18010021 «Педагогіка вищої школи****»

Сенів Олени

Керівник: канд. пед. наук, доцент

Волошина О.В.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії: _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени комісії: _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Зміст

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ КЛАСНИХ КЕРІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.	10
1.1. Інтерактивна технологія: дефінітивний аналіз	10
1.2. Сутність інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників. ..	29
Висновки до першого розділу	39
РОЗДІЛ II. ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КЛАСНИХ КЕРІВНИКІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ	41
2.1. Компоненти, критерії та рівні сформованості інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників	41
2.2. Педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників	50
Висновки до II підрозділу	67
РОЗДІЛ III. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КЛАСНИХ КЕРІВНИКІВ	69
3.1. Організація та проведення педагогічного експерименту	69
3.2 Аналіз результатів експериментального дослідження	83
Висновки до III розділу	91
ВИСНОВКИ	93
Література	96
Додатки	104

ВСТУП

Реформування освіти в Україні зумовило якісні зміни у навчальному процесі. Школа XXI століття, яка раніше вимагала докорінного переосмислення освітньої парадигми, актуалізації змісту навчання та технологічного оновлення почала активно розвиватись, виходячи на новий рівень викладання. Навчальні заклади України на даному етапі впроваджують нові технології навчання, серед яких є комп'ютерне та дистанційне навчання, методи проектів, інтерактивні методики. Основне завдання, яке стоїть перед освітянами сьогодні, – це формування освіченої, творчої, морально та фізично здорової особистості.

Переваги нової моделі навчання над старою полягають в тому, що, продовжуючи працювати застарілими методами, неможливо достатньо якісно виконувати головне завдання школи – давати таку освіту, яка дозволяла випускнику увійти в сучасний соціум. Зараз основна мета вчителя – розвинути в учневі здібності та вміння здобувати нові знання та використовувати їх як засіб існування. Динамічний розвиток технологій, швидка зміна знань, необмежений потік інформації зумовлює разом із засвоєнням базових знань учнем, також навчити вчитися, виробити потребу в навчання протягом усього життя.

В умовах такої стрімкої трансформації педагогічних реалій виникає проблема підготовки конкурентоспроможного класного керівника, який буде відповідати вимогам сучасної школи. Адже від педагога залежить настільки учень буде спроможний структурувати своє оточення, оволодівати новим через систему дій, операцій, способів, необхідних для життя. Це можливо за таких умов: наявність групової роботи, взаємодія тих, хто вчиться, між собою, з педагогом, із навчальною інформацією. Цим умовам відповідає використання інтерактивних методів навчання, які є системою правил організації продуктивної взаємодії між собою тих, хто навчається, за якої відбувається засвоєння нового досвіду, отримання нових знань і надається можливість для саморозвитку.

Нові форми навчання розвивають і нові відносини між вчителем та учнем, нові суб'єкт-суб'єктні стосунки. Саме інтерактивна форма роботи, що

набула популярності в навчальних закладах, сприяє особистісно зорієнтованому навчанню, яке вимагає розроблення і науково обґрунтованого змісту і методики організації навчально-виховного процесу.

Тому сучасна педагогічна наука перебуває в безперервному пошуку та удосконаленню таких технологій навчання, які б забезпечили всебічний розвиток особистості.

Особливість інтерактивних технологій навчання полягає в тому, що навчальний процес здійснюється в умовах постійної, активної взаємодії усіх учасників. Аналізуючи свої дії та дії інших учасників, студенти змінюють свою модель поведінки, більш усвідомлено засвоюють знання та вміння. Тому можна говорити про інтерактивні технології не тільки як про засіб покращення навчання, але й як про засіб посилення виховного впливу.

Інтерактивне навчання сприяє не тільки формуванню цінностей, навичок і вмінь, а й створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дозволяє вчителю стати справжнім лідером навчального процесу.

У зв'язку з цим перед вищою школою стоїть завдання формування таких умінь студентів, завдяки яким вони будуть здатні легко інтегруватися в сучасних динамічних умовах життя та виконувати свої професійні обов'язки на досить високому рівні.

Питанню використання інтерактивних методів у навчально-виховному процесі акцентовано увагу сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців В. Базильова, Р. Кумишевої, Н. Павленко, І. Пироженко, О. Пометун, М. Радишевської. Дослідженню змісту, форм і механізмів здійснення інтерактивного навчання присвячено роботи зарубіжних педагогів, серед яких Д. Бирн, Х. Браун, Л. ван Лаер, Л. Ілола, Ф. Кліпел та ін. Можливості інтерактивних технологій для розвитку творчого потенціалу студентів присвячені педагогічні праці вітчизняних та зарубіжних методистів О. Голубкової, Г. Харханова, В. Гузеєва, О. Когут, М. Кларін, Т. Паніна, Ш. Амонашвілі).

Роль діяльності класного керівника вивчали А. Макаренко та В. Сухомлинський; теоретичні та методичні основи підготовки педагога до класного керівництва І. Бех, О. Дубасенюк, Б. Кобзар, Л. Міщик, Г. Троцько; основні вимоги до знань і вмінь класного керівника, проблеми професійної та психолого-педагогічної компетентності вчителів Ю. Алферова, Т. Браже, С. Бреус, В. Воронова, В. Кричевський, М. Лук'янова, А. Маркова, Є. Смірнова, В. Сластьонін, Л. Спірін, Г. Сухобська; питання проблеми змісту, методів, форм організації виховної роботи М. Болдирєв, В. Оржеховська, М. Рожков; зміст діяльності класного керівника зі школярами в сучасних умовах І. Бех, О. Газман, Г. Селевко, В. Киричук; робота з батьками вихованців І. Дружиніна, Р. Капралова, Н. Петров.

Незважаючи на наявні наукові здобутки у вирішенні проблеми правильного підходу до процесу формування у майбутніх класних керівників інтерактивних вмінь та навичок, ця проблема ще не до кінця є невирішеною, що і зумовило **актуальність даного дослідження**.

Актуальність і доцільність наукового вивчення обраної проблеми посилюються усуненням виявлених суперечностей, що об'єктивно мають місце в сучасній педагогічній теорії й практиці, а саме:

1) між соціальним замовленням на якісну підготовку майбутніх класних керівників і недостатнім рівнем професійної готовності випускників ВНЗ;

2) між необхідністю формування інтерактивних навичок як важливої професійної якості та недостатньою розробленістю науково–методичного забезпечення цього процесу в університеті.

Отже, актуальність, недостатня теоретична розробленість проблеми та необхідність розв'язання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування інтерактивних вмінь студентів-спеціалістів.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати сутність дефініцій: «інтерактивна технологія», «інтерактивна взаємодія» «інтерактивна компетенція».
2. Уточнити компоненти, критерії та рівні сформованості інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників.
3. Визначити та обґрунтувати педагогічні умови формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників.
4. Експериментально перевірити ефективність розроблених педагогічних умов формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників у процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутнього класного керівника

Предмет – педагогічні умови формування інтерактивної компетенції майбутнього класного керівника у процесі професійної підготовки у ВНЗ.

Гіпотеза ґрунтується на припущенні, що підвищенню ефективності формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки сприятиме:

- 1) усвідомлення студентами значущості використання інтерактивних технологій у процесі роботи класним керівником;
- 2) постійне удосконалення форм організації навчальної діяльності та використання інтерактивних технологій у процесі підготовки майбутніх класних керівників.
- 3) урахування сучасних умов освітньо-інформаційного простору щодо підготовки класного керівника, здатного до творчого вирішення проблемних питань, критичного аналізу ситуації взаємодії, особистісної і професійної рефлексій;

Для вирішення поставлених завдань дослідження використовуються наступні **методи**:

- теоретичні методи, які включають: теоретичний аналіз психологічної, педагогічної, наукової, дослідницької, аналітичної літератури з проблеми

дослідження; аналіз і узагальнення педагогічного досвіду; аналіз законодавчих і нормативних документів з впровадження інклюзивної освіти та освіти в цілому;

- емпіричні методи, які включають: спостереження за діяльністю студентів на заняттях, аналіз процесу і продуктів їхньої емоційної взаємодії з учнями; бесіда та інтерв'ювання викладачів психолого-педагогічних дисциплін щодо способів удосконалення інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників; тестування студентів щодо рівнів розвитку в них інтерактивної компетенції; педагогічний експеримент, педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) з метою вияву ефективності педагогічних умов формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки;
- методи математичної статистики для обробки отриманих даних, виявлення кількісних залежностей між досліджуваними явищами.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася в Інституті філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Загалом у дослідженні взяли участь 48 студентів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблено та впроваджено методичні матеріали, присвячені проблемі формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на звітній студентській науковій конференції у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського (квітень, 2016). Основні положення роботи висвітлено у 1 науковій статті.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку

використаних джерел і додатків. Основний текст роботи викладено на 86 сторінках. Бібліографія містить 70 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ КЛАСНИХ КЕРІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.

1.1. Інтерактивна технологія: дефінітивний аналіз

Сучасний період розвитку суспільства докорінно змінив вимоги до рівня вихованості, озброєння знаннями, формування характеру молодого людини, яка вступає у самостійне життя. Школа – це простір життя дитини, тут вона повноцінно живе, і тому вся робота повинна спрямовуватись на становлення соціально зрілої особистості, покращення відносин між учнями та педагогами, школою та родиною. За таких обставин актуальним стає процес соціалізації дитини, тому що учнівська молодь має брати на себе активну й відповідальну роль у соціальному житті й через цю роль здобувати статус у суспільстві, тобто діяти, а не бути пасивними споглядачами.

Одним із напрямів модернізації системи навчання є вдосконалення методів і форм навчання. Освіта має бути орієнтована на забезпечення самовизначення особистості, створення умов для самореалізації. У цьому зв'язку в навчальній діяльності слід використовувати такі методи навчання, які сприятимуть самореалізації тих, хто навчається. Це можливо за таких умов: наявність групової роботи, взаємодія тих, хто вчиться, між собою, з педагогом, із навчальною інформацією. Цим умовам відповідає інтерактивна модель навчання.

Для кращого розуміння, в чому ж переваги інтерактивної (нової) моделі навчання над пасивною та активною (старими) моделями, розглянемо детально слабкі і сильні сторони кожної із моделей

1. Пасивна модель навчання.

За даною моделлю той, хто навчається виступає у ролі пасивного слухача. Він сприймає матеріал, який йому надає викладач: лекція, відеофільм, текст підручника тощо. За такої моделі використовуються методи, коли учні дивляться, або слухають, або читають (рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Модель пасивного навчання

О. Пометен та Л. Пироженко виділяють такі сильні та слабкі сторони пасивної моделі навчання (табл. 1.1.) [20, с. 13].

Таблиця 1.1.

<i>Сильні</i>	<i>Слабкі</i>
1. Можна подати великий за обсягом матеріал за короткий час.	1. Слухачі пасивні, не спілкуються ні між собою, ні з викладачем;
2. Одночасно сприймають матеріал усі слухачі.	2. Не виконують ніяких завдань;
3. Витрачається мала кількість часу на розповідь, або пояснення.	3. Викладачу важко зрозуміти якість засвоєння поданого матеріалу;
	4. Відсутній контроль за знаннями;
	5. Як правило, низький відсоток засвоєння знань

2. Активна модель навчання (рис. 1.2.).

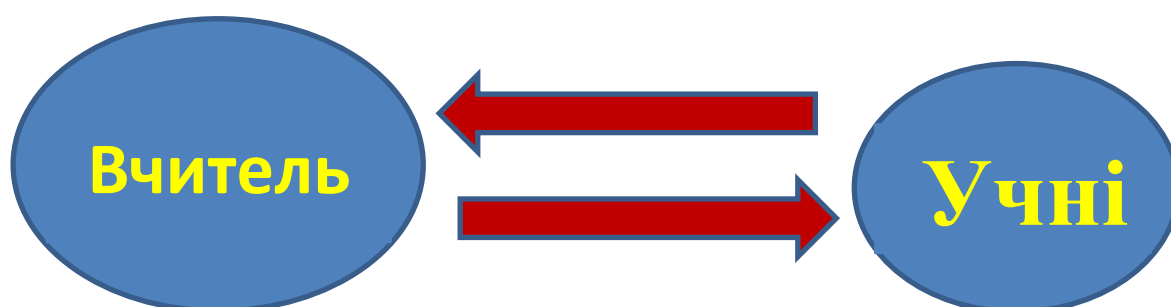

Рис. 1.2. Модель активного навчання

У випадку активної моделі навчання слухач і викладач знаходяться в постійному взаємозв'язку. Студент відповідає на запитання, викладач розповідає. У викладача є можливість співпраці з кожним учасником навчального процесу окремо. За такої моделі використовують активні методи навчання: бесіда, дискусія, фронтальне опитування тощо.

Наведемо сильні та слабкі сторони активної моделі навчання (*табл. 1.2.*)

Таблиця 1.2.

<i>Сильні</i>	<i>Слабкі</i>
1. Високий рівень інформації (проблемний метод).	1. Учні спілкуються тільки з викладачем.
2. Велика кількість учнів, які одночасно можуть сприймати інформацію.	2. Як правило, на занятті така модель використовується тільки для опитування.
3. Відсоток засвоєння матеріалу досить високий.	3. Учні знаходяться у постійній напрузі, «спитає-не питає».
4. Майстерність педагога відіграє велику роль в організації такого навчання.	4. Учень може бути незадоволений тим, що його не запитали, не вислухали його думку
5. Викладач може проконтролювати надані студентам знання.	

3. Інтерактивна модель навчання.

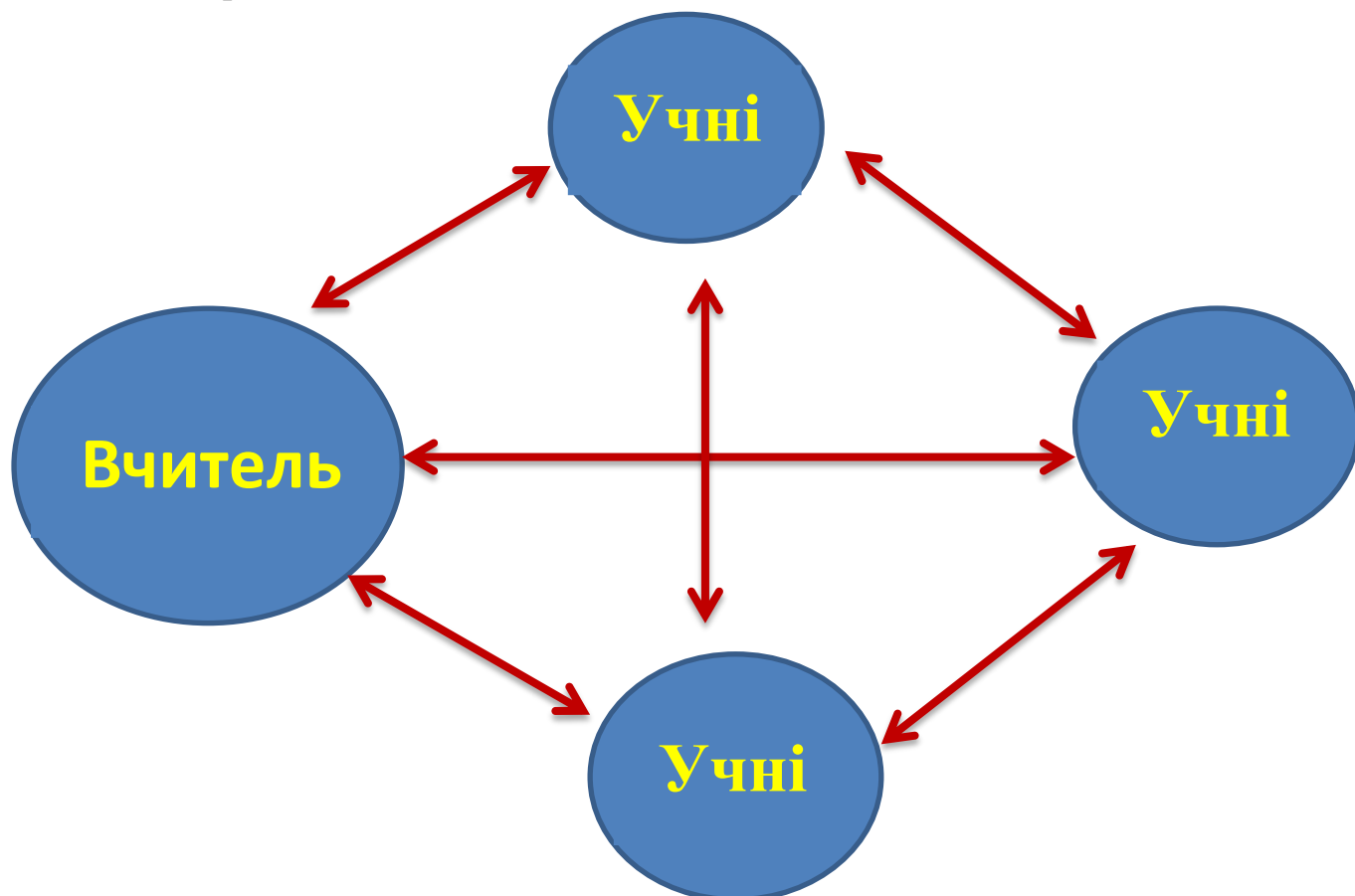

Рис. 1.3. Модель інтерактивного навчання

Показана модель інтерактивного навчання (рис. 1.3.) відображає постійне спілкування учителя з учнями, учнів з учнями. Відбувається спілкування всіх членів колективу. При навчанні за такою моделлю застосовують ділові та рольові ігри, дискусії, мозковий штурм, фронтальне опитування, круглий стіл, дебати. Перерахуємо сильні та слабкі сторони моделі (табл. 1.3.) [20 с. 14-15].

Таблиця. (1.3.)

Сильні	Слабкі
<p>1. Розширюються пізнавальні можливості студента (набуття знань, аналіз, застосування інформації з різних джерел).</p> <p>2. Як правило, високий рівень засвоєння знань.</p>	<p>1. На вивчення певної інформації потрібен значний час.</p> <p>2. Необхідний інший підхід в оцінюванні знань учнів.</p> <p>3. У викладача відсутній досвід такого виду організації навчання.</p>

- 3. Викладач без зусиль може проконтролювати рівень засвоєння знань у студентів.**
- 4. Викладач має можливість розкритись як організатор, консультант.**
- 5. Партнерство між викладачем і студентами та всередині студентського колективу.**
- 4. Відсутні методичні розробки в організації занять за інтерактивними технологіями**

Інтерактивна модель навчання відрізняється від активної та пасивної моделей тим, що обмін інформацією відбувається не лише за формою вчитель \longleftrightarrow учень, а й учень \longleftrightarrow учень, чим забезпечується постійний, безперервний процес навчання та виховання.

Розглянемо докладніше поняття: «інтерактивне спілкування», «інтерактивне навчання», «інтерактивна технологія».

Інтерактивна модель спілкування базується на позитивній інтеракції. Н. Лавриченко окреслює інтеракцію як характеристику діяльності, в якій беруть участь двоє або більше суб'єктів спілкування [39, с. 434].

Значний внесок в розуміння понять «інтеракція» та «інтерактивне спілкування» зробила О. Пометун. Учена вважає, що процес інтерактивного спілкування характеризується високим ступенем інтенсивності спілкування учасників процесу (вчитель – учень, учень – учень), їх комунікації, обміну діяльністю, зміною і різноманітністю її видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасників діяльності і взаємодії, що відбувається. Провідними видами інтерактивного педагогічного спілкування, за О. Пометун, виступають полілогічне спілкування, діалогічне спілкування, мисленнєва діяльність, смислотворчість, свобода вибору, створення ситуації успіху, позитивність і оптимістичність оцінювання, рефлексія [50, с. 48].

До загальних ознак процесу інтеракції у педагогічній діяльності можна віднести:

- 1) продуктивний характер суб'єкт-суб'єктного спілкування;
- 2) активізація роботи учасників навчально-виховного процесу;
- 3) інтеграція особливостей особистісно орієнтованого підходу до навчання (обмін думками, ідеями, досвідом);
- 4) орієнтація на інтелектуальний розвиток особистості (розвиток мовленнєвих, когнітивних, емпатійних вмінь, формування духовних, культурних і морально-етичних цінностей);
- 5) кооперативне спілкування в межах парної або групової діяльності учнів

Для кращого розуміння інтеракції її потрібно розмежовувати від поняття «комунікація». Вони різняться тим, що у педагогічному процесі поняття інтеракція розуміється як взаємодія, а комунікація, як спілкування. В англomовному тлумачному словнику Лонгмана комунікація – це процес обміну інформацією чи висловлювання власної думки і почуттів, а інтеракція – це партнерський обмін думками, почуттями й ідеями двох або більше людей) результатом якого є позитивний вплив учасників взаємодії один на одного [54, с. 2].

Отже, інтерактивне спілкування (взаємодія) трактується як активізація роботи учнів – студентів в межах суб'єкт-суб'єктного спілкування, заснованому на процесі обміну інформацією, на формуванні знань, умінь встановлення міжособистісного контакту, прийняття спільних рішень, рівноправна участь у спілкуванні, накопиченні досвіду толерантного і з повагою ставлення до різних поглядів і думок у ході виконання сформульованих завдань.

На сьогоднішній день в науковій літературі немає чіткого визначення поняття інтерактивного навчання. Наведемо деякі його дефініції:

- навчання, побудоване на основі спілкування та взаємодії, що реалізуються і в технологіях, і в методах, і в організаційних формах [42, с. 262];

- сукупність педагогічних технологій, які є складовими елементами педагогічної системи, заснованої на засадах спільної діяльності, комунікації і воно має проблемно-пошуковий характер (О. Єльніков) [17, с. 53];
- сукупність технологій, до системи яких входить планування результатів, блок оцінки для коригування та вибору методів і прийомів навчання. Сам процес організації виглядає як набір методів, прийомів та технологічних схем [51, с. 16];
- навчання, у процесі якого учні вчаться бути демократичними, вчаться спілкуванню з іншими людьми, вчаться критично мислити і приймати обдумані рішення [37, с. 26-27];
- сукупність педагогічних технологій, які становлять педагогічну систему, що заснована на спільній діяльності, яка здійснюється засобами комунікації і має проблемно-пошуковий характер [46, с. 35-37].

Багато дослідників вбачають сутність інтерактивного навчання в організації постійної взаємодії всіх учасників навчального процесу, жоден із яких не залишається пасивним, оскільки поставлений у ситуації дієвого пізнання в режимі співпраці та наявності «зворотного зв'язку» між його учасниками.

Розглянемо ширше дефініцію «педагогічна технологія» та її складові. Саме поняття «технологія» виникло у зв'язку з технічним процесом і відповідно до словникових тлумачень (techne – мистецтво, ремесло, наука – logos – поняття, вчення) є сукупністю знань про способи і засоби обробки матеріалів. Технологія включає також і мистецтво оволодіння процесом, в результаті чого персоніфікується. Технологічний процес завжди передбачає певну послідовність операцій з використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментів) та умов [20, с. 3]. Технологія дає змогу відповісти на запитання: «Як зробити, з чого і якими засобами». У педагогіці термін «педагогічна технологія» з'явився у 20-тих роках минулого століття і тлумачився по-різному:

- 1) сукупність прийомів і засобів, спрямованих на продуктивну організацію навчання;
- 2) як уміння користуватись навчальним та лабораторним обладнанням.

Починаючи з 70-тих років, це поняття набуває нового значення: оптимізація навчального процесу на ґрунті нових досягнень не лише техніки, а й психолого-педагогічної науки [69, с. 15].

Педагогічна технологія – це системний метод створення і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з технічними і людськими ресурсами та їх взаємодію, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти [20, с. 4].

М. Ярмаченко у педагогічному словнику дає таке визначення: педагогічна технологія – сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання і виховання, що дозволяють успішно реалізувати поставлені освітні цілі. Педагогічна технологія передбачає відповідне наукове проектування, при якому ці цілі ставляться досить однозначно і зберігається можливість об'єктивних поетапних вимірювань та підсумкової оцінки досягнутих результатів. В будь-якій педагогічній системі педагогічна технологія – поняття, що взаємодіє з дидактичним завданням. Якщо дидактичне завдання виражає цілі навчання і виховання, то педагогічна технологія – шляхи і засоби їх досягнення [47, с. 359].

На основі аналізу різних визначень педагогічної технології можна простежити загальні закономірності, що виявляються у цільовій орієнтації; попередньому проектуванню процесу навчання з урахуванням дидактичних цілей і прогнозованих рівнів засвоєння навчального матеріалу; орієнтацію на тих, хто вчиться; проектування не лише викладацьких дій педагога, а й характеру його взаємодії зі студентами в навчальному процесі; використання різноманітних засобів та методів навчання [69, с.16].

Цікавими і актуальними є саме інтерактивні технології навчання. І. Марущак визначає інтерактивні технології як організацію навчального процесу, що детермінує незалежну позицію в спільному, взаємодоповнюючому процесі навчання, як має свою структуру: заплановані результати, способи оцінки для корекції та вибору прийомів навчання, набору моделей навчання, основних її показників та критеріїв, організаційно-педагогічних умов її реалізації [44, с. 212].

О. Пометун в своїх працях розглядає інтерактивні технології як самостійну категорію технологій та протиставляє їх активним технологіям, використовуючи для цього принцип багатосторонньої комунікації: «це посилена педагогічна взаємодія, взаємовплив учасників педагогічного процесу через призму власної індивідуальності, особистого досвіду життєдіяльності..., процес інтенсивної, міжсуб'єктної комунікації ...» [51, с. 14].

Складається педагогічна технологія з приписів способів діяльності (дидактичні процеси), умов, в яких ця діяльність має втілюватися (організаційні форми навчання) і засобів здійснення цієї діяльності (цілеспрямована підготовка вчителя-педагога до занять і наявність відповідних ТЗН). З дидактичної точки зору проектування педагогічної технології – це розробка прикладних методик, що описують реалізацію педагогічної системи за її окремими елементами. Вибір педагогічної технології визначається особливостями дидактичного завдання [47, с. 359].

Розглядаючи інтерактивні технології навчання як інноваційні, треба пам'ятати, що будь-яка педагогічна технологія буде мертвою, якщо не розглядати її як цілісну систему в єдності її компонентів і взаємозв'язків.

Розробку елементів інтерактивної технології можемо знайти в працях ще у працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів 70-80-х рр. (Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, С. Лисенкової та інших) як теорії розвивального навчання. На жаль, у радянські часи відбувалось нав'язування комбінованого уроку, що значно гальмувало розвиток у процесі навчання.

На противагу Радянському Союзу у Західній Європі та США активно розвивались групові форми навчальної діяльності учнів. Наприкінці ХХ ст. інтерактивні технології набули поширення в теорії та практиці американської школи, де їх використовували при викладанні різноманітних предметів. Дослідження, проведені Національним тренінговим центром (США, штат Меріленд) у 80-х рр., показують, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити відсоток засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість учня, а й на його почуття, волю (дії, практику). Результати цих досліджень відображені в схемі, що отримала назву «Піраміда навчання» (Рис.1.4) [44, с. 263] .

Рис.1.4. Піраміда навчання

З піраміди видно, що найменших результатів можна досягти за умов пасивного навчання (лекція – 5%, читання – 10%), а найбільших – інтерактивного (дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших чи негайне застосування – 90%). Це, звичайно, середньостатистичні

дані, і в конкретних випадках результати можуть бути дещо іншими, але в середньому таку закономірність може простежити кожен педагог.

Процес навчання - не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову того, хто навчається. Він потребує напруженої розумової роботи людини і її власної активної участі в цьому процесі. Пояснення й демонстрація, самі по собі, ніколи не дадуть справжніх, стійких знань. Цього можна досягти тільки за допомогою активного (інтерактивного) навчання.

Інтерактивна технологія навчання як система містить в собі такі компоненти:

- чітко сплановані цілі навчання – зрозумілий якісний і кількісний очікуваний результат процесу у вигляді навчальних досягнень учнів, зокрема передбачуваного рівня засвоєння навчального змісту;
- спеціально відібраний і структурований зміст навчання;
- інтерактивні форми, методи і прийоми, зо допомогою яких організовується навчання і стимулюється активна діяльність учнів;
- адекватні цілям, формам і методам засоби навчання;
- розумові й навчальні дії та процедури, за допомогою яких учні можуть досягти запланованих результатів, представлені у вигляді системи пізнавальних завдань;
- організаційні та психолого-педагогічні умови, що дають змогу ефективно спланувати та реалізувати інтерактивне навчання [44, с. 361].

Категорією, що визначає сутність інтерактивної технології є «взаємодія». Взаємодія розуміється як безпосередня міжособистісна комунікація, найважливішою особливістю якої визнається здатність людини «приймати роль іншого», уявляти, як сприймає ту чи іншу інформацію партнер по спілкуванню або група та відповідно інтерпретувати ситуацію і змінювати власні дії [44, с. 263].

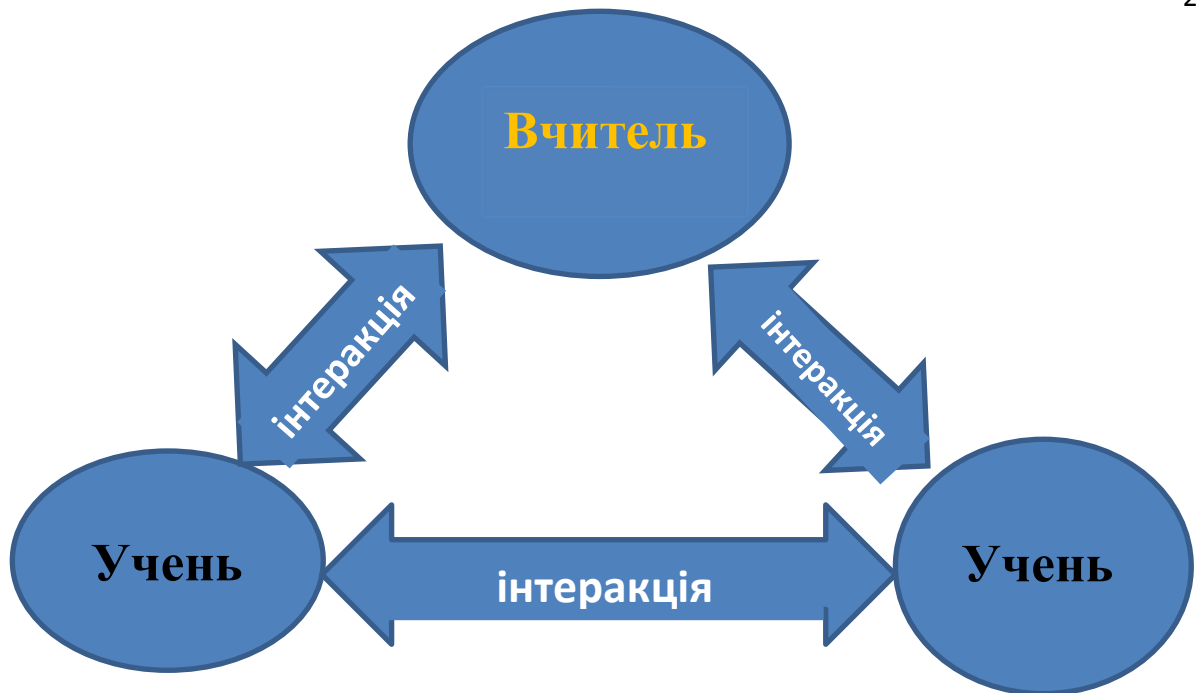

Рис. 1.5. Модель взаємодії учасників в процесі використання інтерактивної технології

Під терміном «педагогічна взаємодія» розуміється обмін діяльністю між педагогом та учнями. Цей обмін буде ефективним, якщо дії одного будуть зумовлювати її іншого. Важливо пам'ятати, для ефективної роботи всі учасники повинні бути присутні в єдиному часі і просторі, що створює можливість прямого «живого» спілкування, мати чітку мету, яка є спільною для всіх учасників, рівноцінний розподіл праці між усіма його учасниками та безперервна співпраця (рис. 1.5.).

О. Пометун, стверджує, що для реалізації технології потрібні відповідні вимоги, які забезпечували потрібну інтеракцію. Обов'язково потрібно враховувати: створення сприятливої позитивної психологічної атмосфери під час заняття, щоб забезпечити мотивацію студентів до саморозкриття, відкритої позиції і прагнення до співпраці між собою і з викладачем, оптимальне облаштування навчального простору (як відомо інтеракція потребує постійну пошукову активність та творчість), вироблення та запровадження спеціальних правил, норм спільної праці, які є обов'язковими для всіх його учасників, що

гарантуватиме їх утримання навіть в тому випадку, коли педагог відсутній у класі [51, с. 27].

Розглядаючи сутність інтерактивних технологій навчання, важливо зазначити, що їм притаманні такі функції:

- навчальна (засвоєння змісту освіти, розвиток загально навчальних умінь і навичок);
- виховна (підвищення навичок колективної роботи, об'єднання колективу учнів);
- комунікативна (розвиток умінь спілкування, встановлення емоційних контактів);
- розважальна (навчання із захопленням);
- релаксація (створення сприятливої атмосфери на заняттях, знаття емоційної напруги);
- психотехнічна (формування навичок підготовки фізіологічного стану для більш ефективної діяльності) [44, с. 121].

Однією із цінностей занять із застосуванням інтерактивних технологій навчання – це те, що до завдань і вправ неможливо заздалегідь підготуватись. У них немає єдиного правильного рішення, кожен раз потрібно шукати його знову, що фактично моделює процес професійної діяльності. Результат такої роботи спрямований на глибоке розуміння своєї дій, розвиток гнучкості та терплячості щодо себе й оточення, усвідомлення особистісних характеристик, прийняття й осмислення наслідків їх прояву у взаємодії. Розв'язання нетипових проблем допомагає учневі накопичити факти, образи, розвивати пам'ять, що в результаті допомагає створити «банк вихідної інформації», який стає відправною точкою для самостійної пошукової роботи, для розвитку прогностичного професійного мислення. Учень не лише запам'ятовує й оцінює, а й визначення своє власне ставлення до подій, які відбуваються, створюючи свою власну оцінку.

Як будь-які педагогічні технології, інтерактивні технології навчання (за Г. Селевко) задовольняють основні методологічні вимоги:

1. Концептуальність. Інтерактивні технології в своїй основі мають певну наукову концепцію, що допомагає обґрунтувати досягнення цілей з філософської, психологічної, дидактичної та соціально-педагогічних сторін.
2. Системність. Інтерактивні технологія – це певна система, яка має логіку процесу, взаємозв'язок усіх частин та цілісність.
3. Керованість. Ця вимога передбачає можливість діагностичного ціле покладання, планування, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобами й методами з метою корекції результатів.
4. Ефективність. Інтерактивні технології виправдовують своє використання: за результатами й оптимальними витратами. Вони гарантують досягнення високого рівня навчання.
5. Відтворюваність. Ця ознака є досить важливою, адже інтерактивна технологія повинна застосовуватись, повторюватись та відтворюватись в різних однотипних установах і мати приблизно один і той же результат [52, с. 33].

На сьогодні немає чіткої класифікації інтерактивних технологій. Існують різні підходи до вивчення цієї проблеми. Е. Я. Голант вперше класифікує методи навчання за кількістю учасників, включених в навчальну діяльність. Пасивні методи навчання називаються «нетрудові методи готових знань», активні методи – «інтенсивні, активно-трудові» [54].

Г. Харханова поділяє інтерактивні методи на основі формування мотивації конфлікту на три групи залежності від спектра можливостей: інтерактивні методи навчання з широким, середнім і в узьким спектром можливостей [54].

В. Ніколін, Г. Кулініч акцентують свою увагу на інтерактивних ігрових технологіях навчання розмежовуючи їх за функціями: ігри з правилами (настільні, рухливі, комп'ютерні); творчі ігри (ролеві, ігри-змагання, комп'ютерні) та дидактичними цілями виділяють: ігри, спрямовані на

вивчення нового матеріалу; ігри, спрямовані на перевірку знань; ігри, метою яких є закріплення й узагальнення пройденого матеріалу. [20, с. 4]

Т. Паніна, Л. Вавилова поділяють інтерактивні технології навчання на три групи: дискусійні (діалог, групова дискусія, розбір ситуацій із практики); ігрові (дидактичні творчі ігри, в тому числі ділові, рольові ігри, організаційно-діяльнісні ігри); тренінгові (комунікативні тренінги)

О. Голубкова, А. Прилепо за основу своєї класифікації беруть комунікативний фактор, розділяючи їх на 3 групи: дискусійні методи (діалог, групова дискусія, припрацювання та аналіз життєвих ситуацій); ігрові методи (дидактичні ігри, творчі ігри, в тому числі ділові, рольові ігри, організаційно-діяльнісні ігри, контрігри); психологічні група інтерактивних методів (комунікаційний тренінг).

М. Скрипник створила класифікацію інтерактивних технологій, поділяючи їх на інформаційні, пізнавальні, мотиваційні і регулятивні інтерактивні методи [60, с. 32-41].

Інформаційні інтерактивні технології – це способи діалогічної взаємодії учасників навчання, які впроваджуються з метою обміну цінностями (матеріальними або духовними). Прикладами є такі технології: «Моє ім'я», «Перше знайомство», «Хвилина мого життя», «Паперові літаки», «Іменні жетони».

Пізнавальні інтерактивні технології – це способи пізнавальної взаємодії учасників, які використовуються з метою отримання і систематизації нових знань, творчого вдосконалення професійних вмінь і навичок. До цієї групи технологій належать: «Від А до Я», «Ділова гра», «Мозкова атака», «Екскурсія».

Мотиваційні інтерактивні технології – це способи діалогічної взаємодії учасників навчального процесу, які допомагають визначити власну позицію кожного щодо діяльності групи, окремих учнів, викладача та самого себе. До мотиваційних інтерактивних технологій належать: «Моє очікування», «Лист до самого себе», «Самооцінка».

Регулятивні інтерактивні технології – це способи встановлення і прийняття правил діалогічної взаємодії учасників навчання; до них належать такі технології: «Виробимо правила», «Порахуємо разом».

Визначаючи основним фактором для розмежування інтерактивних технологій саме форму якою вони реалізовані науковці О. Пометун та Л. Пироженко. Отже, залежно від форм організації навчальної діяльності учнів інтерактивні технології були поєднані в 4 групи:

- 1) інтерактивні технології кооперативного навчання передбачають формування і розвиток пізнавальних умінь і навичок, розширення здібностей навчання дією або навчання у співпраці із іншими учасниками взаємодії;
- 2) інтерактивні технології колективно-групового навчання, які зумовлюють досягнення учнями певних цілей завдяки роботі в групі;
- 3) інтерактивні технології ситуативного моделювання, зумовлюють створення проблемних або творчих ситуацій, спрямованих на виконання професійної діяльності, із урахуванням конкретних культурних, міжкультурних умов суб'єкт-суб'єктних відносин;
- 4) інтерактивні технології відпрацювання дискусійних питань, зорієнтовані на розвиток здібностей до критичного мислення, формування власної точки зору та відстоювання її у дискусії. [52, с. 6]

Інтерактивні технології кооперативного навчання включають такі технології: «Ротаційні трійки», «Робота в парах», «Карусель», «Діалог», «Синтез думок», «Робота в малих групах», «Спільний проект», «Акваріум» «Коло ідей» та інші. За допомогою цих технологій відбувається об'єднання всіх учасників навчального процесу для досягнення спільної, що забезпечує позитивний кінцевий результат. Під час заняття відбувається стимулювання учасників навчального процесу до активної співпраці. Всі учасники висловлюють свої думки, вчаться вести діалог та сприймати інформацію. За такої організації навчання вчитель керує роботою кожного учня опосередковано, через завдання якими він спрямовує діяльність групи.

Під час роботи в парах можна виконувати такі вправи: обговорити завдання, короткий текст; взяти інтерв'ю, визначити ставлення (думку) партнера до того чи іншого питання, твердження і т.д.; зробити критичний аналіз роботи один одного; сформулювати підсумок теми, що вивчається тощо.

До інтерактивних технологій колективно-групового навчання відносяться такі технології: «Мозковий штурм», «Обговорення проблеми у загальному колі», «Мікрофон», «Незакінчені пропозиції», «Навчаючись – учусь», «Аналіз ситуації», «Дерево рішень», «Мозаїка». Ці технології стимулюють роботу всього класу. Учні активізуються у пошуку вирішення проблеми. Декілька способів вирішення проблеми, запропоновані учнями, призведуть до її якісного вирішення та сприятимуть досягненню мети навчання.

Інтерактивні технології ситуативного моделювання включають імітаційні ігри. Застосування технології ситуативного моделювання вимагає від викладача чітко продуманого плану уроку. Обов'язковою умовою є прогнозування ходу гри, знання, де взяти інформацію для розвитку гри, тощо. Необхідно визначити, як зацікавити учнів грою, як правильно ввести їх у ситуацію та наприкінці заняття досягти необхідну навчальну мету.

Учитель в ігровій моделі – інструктор (ознайомлення з правилами гри, консультації під час її проведення), суддя–рефері (корегування і поради стосовно розподілу ролей), тренер (підказки учням з метою прискорення проведення гри), головуючий , ведучий(організатор обговорення). Як правило, ігрова модель навчання має чотири етапи:

- 1) орієнтація (введення учнів у тему, ознайомлення з правилами гри, загальний огляд її перебігу);
- 2) підготовка до проведення гри (ознайомлення зі сценарієм, визначення ігрових завдань, ролей, орієнтовних шляхів вирішення проблеми);
- 3) основна частина – проведення гри;
- 4) обговорення підсумків.

До інтерактивних технологій відпрацювання дискусійних питань відносяться: «Дискусія», «Метод ПРЕС», «Шкала думок» Дискусія має на меті

вирішення спірного завдання групою учасників або колективом у процесі спільної діяльності. Студенти вчаться виражати свою думку, наводити аргументи. В процесі дискусій у студентів підвищується мотивація до навчання, розвивається мислення.

Серед найбільш ефективних інтерактивних технологій навчання, Д. Річардс та Т. Роджерс виділяють такі:

- «групова динаміка» – надає учням умови гнучко працювати у парному або груповому режимі;
- «опитування та анкетування» – забезпечує учнів можливістю запитати та відповісти на запитання з реального життя;
- «рольова гра» – допомагає учням розвивати критичне мислення, щоб виконати певне комунікативне завдання;
- «розв'язання проблеми» – пропонує учням окрему проблему, яку необхідно вирішити, співпрацюючи з іншими учнями;
- «письмо, зосереджене на читачеві» – об'єднує учнів усіх рівнів розвитку писемних здібностей;
- «персоналізоване читання або слухання» – мотивує учнів розвивати знання про себе, як читачів та слухачів, що значно оптимізує виконання завдань у парному чи груповому режимах;
- «розповідь історій» – дає змогу учням використовувати власний досвід із реального життя з метою навчіння інших учнів. [54]

Отже інтерактивна технологія – це особлива форма організації пізнавальної діяльності, що має на меті створити необхідні, комфортні умови навчання, за яких кожен учень (студент) відчуватиме свою успішність і розумову здатність. Навчальний процес із залученням інтерактивної технології відбувається в умовах постійної, активної взаємодії усіх студентів. Це спільне навчання (колективне, групове навчання у співпраці) Кожен із учасників має конкретне завдання, яке він повинен виконати, бо від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою та перед усіма учасниками завдання.

Особливість інтерактивних технологій навчання полягає в тому, що навчальний процес здійснюється в умовах постійної, активної взаємодії усіх учасників. Аналізуючи свої дії та дії інших учасників, студенти змінюють свою модель поведінки, більш усвідомлено засвоюють знання та вміння. Тому можна говорити про інтерактивні технології не тільки як про засіб покращення навчання, але й як про засіб посилення виховного впливу.

Ефективність використання інтерактивних технологій у навчанні неодноразово доводилась і тому впровадження їх у вищі навчальні заклади, особливо в ті, які готують майбутніх вчителів, є необхідним завданням. За допомогою інтерактивних технологій студенти вчаться критично мислити, спілкуватися один з одним, висловлювати свої думки, легко засвоювати навчальний матеріал та використовувати його на практиці

Для правильного розвитку, кожної людини потрібно розглядати її як окрему особистість з індивідуальними поглядами, переконаннями, почуттями. Саме інноваційні технології, зокрема інтерактивні, передбачають вирішення цього питання. Наразі у навчальних закладах необхідно замінити бездумне заучування та переказ матеріалу на заняттях на бажання мислити, обговорювати навчальний матеріал, висловлювати свою думку, не боятись говорити та бути почутим. Багаторічний досвід використання інтерактивних технологій в Україні вказує на те, що за допомогою них діти вчаться критично мислити, спілкуватися один з одним, висловлювати свої думки, легко засвоювати навчальний матеріал та використовувати його на практиці. Важливе значення в навчальному процесі з використанням інтерактивних технологій відіграє вчитель (викладач), тому що це спеціально організований навчальний процес, який передбачає участь учня у колективному, взаємодоповнюючому процесі пізнання, заснованому на взаємодії всіх учасників і саме від викладача залежить правильне забезпечення цієї взаємодії в освітньому процесі.

1.2. Сутність інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників

Проблема формування професійної компетенції класного керівника та особливостей змісту його роботи є досить актуальною в наш час. Гостра потреба у підготовці висококваліфікованого, компетентного, конкурентноспроможного фахівця викликана запитамі сьогодення, соціально-економічними умовами, загальноєвропейськими тенденціями розвитку освіти.

Згідно документу ЮНЕСКО «Реформа і розвиток вищої освіти», є три аспекти освітньої діяльності, які суттєво впливають на якість вищої освіти. По-перше, якість персоналу і якість освітніх програм. По-друге, якість підготовки студентів. По-третє, якість інфраструктури і «фізичного навчального середовища» вищих навчальних закладів [34, с. 381].

Традиційно цілі вищої професійної освіти визначались набором знань, умінь, навиків, якими повинен володіти випускник. На сьогоднішній день такий підхід не задовольняє сучасні вимоги. Соціуму, і в першу чергу роботодавцю, потрібні випускники, які готові до включення в подальшу життєдіяльність, здатні практично вирішувати життєві і професійні проблеми, що виникають. А це залежить не тільки від отриманих знань та навичок, а від додаткових якостей.

«Освіта протягом життя» – основне гасло сучасної освітньої парадигми. Забезпечення цієї мети здійснюється за допомогою компетентнісного підходу. Формування компетенцій розглядається як кінцевий результат процесу освіти. Цей підхід оперує такими основними поняттями як «компетентність» та «компетенція». Необхідність використання компетентнісного підходу в освіті визначається і зміною освітньої парадигми, що спостерігається в останні роки.

Компетентнісний підхід в даний час є одним із напрямків педагогічної теорії і практики. В освітній практиці прийнято розділяти терміни «компетентність» та «компетенція». А. Хуторський стверджує, що компетенція охоплює сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, вміння, навички, способи діяльності), що задаються до певного кола предметів і

процесів і необхідних для якісної продуктивної діяльності щодо них. Компетентність – володіння людиною відповідною компетенцією, що охоплює його особисте ставлення до неї та предмета діяльності [38, с. 45].

Компетенція – це визначені вимоги (стандарт) підготовки студентів, які включають сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навиків, способів діяльності), які використовуються до певних предметів і процесів, які будуть в майбутньому дозволяти спеціалісту виконувати успішні дії в професійних та життєвих ситуаціях. Компетентність розглядається як комплекс компетенцій, яка включає в себе особисте ставлення педагога до предмету діяльності і також дозволяє ефективно і доцільно проводити навчальну та виховну діяльність на основу вже накопичених знань, цінностей.

Термін «компетентність» у педагогічній енциклопедії за редакцією Є. Рапацевича трактується як міра співвідношення знань, умінь і досвіду особистостей певного соціально-професійного статусу щодо рівня складності виконуваних ними завдань і проблем. Складовими компетентності, окрім професійних знань і умінь, виступають ініціатива, здатність відбирати і використовувати інформацію, здатність співпрацювати і працювати у групі, комунікативні здібності, здатність навчатися, оцінювати і мислити логічно... [55, с. 237].

За В. Краєвським, компетентність – це готовність і здатність молодих людей, що закінчують школу, нести особисту відповідальність за власне благополуччя і благополуччя суспільства... [33, с. 54].

Вчені А. Хуторських, А. Дахін та Л. Бірюк характеризують компетентності за такими ознаками: володіння людиною певними компетенціями, готовність на професійному рівні виконувати посадові обов'язки. На думку Л. Тархан, компетентність – це нова одиниця вимірювання освіченості людини, оскільки знання. Вміння й навички вже повністю не задовольняють суспільство, не дають змоги показати, виміряти рівень якості освіти. Компетентність описує результат освіти [38, с. 46].

Н. Радіонова стверджує, що в змісті терміну компетентність виділяють сукупність ключових, базових та спеціальних компетенцій. При чому, ключові компетенції необхідні для будь-якої професійної діяльності, пов'язані з успіхом особистості, і проявляються, насамперед, у здатності вирішувати професійні завдання на основі використання інформації, комунікації. В тому числі, іноземною мовою, соціально-правових основ поведінки особистості в громадянському суспільстві. Базові компетенції відображають специфіку визначеної професійної діяльності (педагогічної). Спеціальні компетенції відображають специфіку певної предметної сфери професійної діяльності. В процесі навчання майбутнього класного керівника всі три види компетенції взаємопов'язані і розвиваються одночасно.

На думку Л. Дружилова професійна компетенція педагога визначається структурою, в якій виділяються наступні компоненти: мотиваційно-вольовий, функціональний, комунікативний і рефлексивний [54].

Н. Лобанова визначає іншу структуру професійної компетенції педагога, в якій виділяються такі компоненти: професійно-освітній, професійно-діяльнісний і професійно-особистісний [54].

Н. Кузьміною виділяються наступні компоненти педагогічної компетенції: спеціальна і професійна компетентність в галузі дисципліни, що викладається; методична компетентність в області способів формування знань, умінь учнів; соціально-психологічна компетентність в галузі і процесів спілкування; диференційно-психологічна компетентність у сфері мотивів, здібностей учнів; аутопсихологічна компетентність в галузі достоїнств і недоліків власної діяльності та особистості.

Тоді як Ю. Татур в структурі компетенції виділяє п'ять аспектів: мотиваційний, когнітивний, поведінковий, ціннісно-смысловий, емоційно-вольову регуляцію процесу і результату прояву [64, с. 21].

Модернізація навчального процесу вимагає від класного керівника інноваційних підходів у вихованні, знання сучасних методик і форм виховної роботи з учнями. Основні нормативно-правові документи, якими користуються

сучасні педагоги, спрямовують їхню діяльність на розвиток особистості та реалізацію ідей національного виховання, підтримки молоді у різних сферах її діяльності в умовах того регіону, де вони мешкають. Як вважають американські вчені Б. Тріллінг та Ч. Фейдел, пріоритетними вимогами для всіх учасників навчально-виховного процесу у ХХІ ст. є такі:

- а) проявляти здатність швидко набувати знання;
- б) вміти застосувати нові знання на практиці;
- в) використовувати набуті знання та досвід у спілкуванні, у роботі команди, у завданнях, метою яких є вирішення проблемного питання, у здійсненні інноваційної діяльності і т.д [54].

Нові вимоги до отримання та застосування знань лежать в основі формування інтерактивної компетенції і є необхідною складовою професійної підготовки майбутніх класних керівників.

Класні керівники – педагоги, які постійно спілкуються з учнями, закріпленими за ними, різнобічно впливають на них і водночас працюють за предметною системою. Тобто, крім викладання певного предмета, він дбає про об'єднання зусиль учителів, які працюють у певному класі, координацію їхніх вимог для поліпшення результатів виховної та навчальної роботи з учнями класу. Класний керівник планує і координує всю виховну роботу з класом з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, їх нахилів і інтересів, рівня сформованості учнівського колективу, сприяє розвитку самоврядування в класі, створює умови для організації змістовного дозвілля, проводить відповідні заходи щодо профілактики правопорушень [5, с. 30].

Класний керівник вважається головною людиною у вихованні та розвитку особистості, яка здійснює педагогічну діяльність серед учнів класу, окремими учнями, їхніми батьками; організовує позаурочну та культурно-масову роботу; сприяє взаємодії учасників навчально-виховного процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання і виховання, самореалізації та розвитку учнів.

Школярі часто згадують трудові справи, захоплюючі екскурсії та походи, шкільні вечори та веселі новорічні ялинки, яскраві доповіді й гарячі диспути [12, с. 58]. Основними перспективними формами виховної роботи є:

1. Інформаційно-масові (дискусії, диспути, конференції, інтелектуальні ігри, ринги, вечори, подорожі до джерел рідної культури, історії, держави і права, «жива газета», створення малюнків).
2. Діяльнісно-практичні, групові (творчі групи, осередки, екскурсії, свята, театр-експромт, ігри-драматизації, ярмарки, народні ігри, огляди-конкурси, олімпіади).
3. Інтегративні (шкільні клуби, КВК, фестивалі, гуртки).
4. Діалогічні (бесіда, міжрольове спілкування).
5. Індивідуальні (доручення, творчі завдання, звіти, індивідуальна робота).
6. Наочні (музеї, виставки дитячої творчості, книжкові виставки, стінгазети, тематичні стенди тощо) [5, с. 32]. Основні розділи діяльності класного керівника:

- виховна діяльність;
- вивчення учнів;
- організація і виховання класного учнівського колективу;
- підвищення якості знань та зміцнення дисципліни;
- координація виховної діяльності учителів;
- робота з батьками учнів.

Виховна діяльність класного керівника складна й багатогранна. Класний керівник проводить різноманітну виховну роботу з колективом учнів, з учителями свого класу, з батьками та громадськістю. Завдання виховної діяльності визначаються загальними завданнями виховання та конкретними умовами життя класу. Керівник повинен дбати про всебічний розвиток учнів, про виховання у них переконань, працьовитості, колективізму, про підвищення успішності та зміцнення дисципліни, про підготовку до праці. На різних етапах

розвитку колективу висуваються конкретні завдання виховання і, спираючись на учнівський колектив, впроваджується різноманітні виховні засоби роботи з класом та з окремими учнями. При цьому враховуються вікові особливості учнів, рівень їхніх знань та стан успішності, дисципліни в класі, наявність таких якостей як працьовитість, колективізм, усвідомлення громадського обов'язку [61, с. 94].

Розгляд обов'язків класного керівника дає розуміння, що саме інтерактивна компетенція є основною складовою у його роботі. За умов заміни традиційної форми роботи в освітній сфері на інтерактивну, зумовило той факт, що інтерактивна компетенція входить до ключових компетенцій, які необхідні для успішного спілкування в особистій та професійній сферах.

Інтерактивна компетенція – це професійна інтегральна якість особистості, яка виявляється в її здатності до міжособистісної комунікації, передбачає її спроможність активізувати діяльність у межах міжсуб'єктної взаємодії і визначає її готовність до здійснення безперервного індивідуального розвитку, науково-практичним підґрунтям якої є сукупність знань, умінь, досвіду тактовного і рівноправного спілкування за створених комфортних і творчих умов взаємодії [55, с. 64].

Дж. Річардс досліджує три основні функції інтерактивної компетенції:

- 1) розуміти та розпізнавати очікуваний результат від початку виконання завдання та отримання нової інформації;
- 2) брати активну участь у виконанні одного або декількох завдань;
- 3) отримувати відповідний відгук щодо якості виконаного завдання [55, с. 71].

Орацювавши праці М. Радишевської, можна окреслити такі завдання інтерактивної компетенції:

- 1) трансмісія – викладання матеріалу у монологічній формі: у форматі лекцій, консультацій, презентацій;

- 2) обмін інформацією – інтерактивний процес пізнання освітньої інформації під час навчання і виховання, наприклад: за умов проведення мікро-дискусії, опитування, анкетування або інтерв'ю;
- 3) трансакція – передача інформації у ході навчально-виховного процесу майбутніх класних керівників, яка відбувається у форматі діалогу, групової дискусії, круглого столу за визначених змістових і часових вимог;
- 4) трансформація – заздалегідь визначений контекст інтерактивного спілкування, який передбачає зміни у подачі навчального та виховного матеріалу, освітні цілі і зміст, умови інтерактивного навчання і індивідуальні здібності учасників міжособистісної взаємодії.

Специфіка формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників полягає у здобутті знань про: індивідуальні психічні і психологічні особливості спілкування, морально-етичні, духовні і культурні цінності взаємодії, про рівень актуального розвитку і зону найближчого розвитку, організацію і здійснення взаємодії на занятті; інтерактивні стилі викладання і навчання; про інтерактивні режими спільної діяльності учасників навчально-виховного процесу; у розширенні вмінь: встановлювати контакт для спілкування і взаємодії; адаптувати потрібний матеріал для викладання на засадах інтеракції; відбирати і застосовувати завдання для подальшого розвитку вмінь інтерактивної діяльності; ставлення до думок і реакцій учасників взаємодії із повагою і толерантністю; творчого розв'язання задач інтерактивного характеру під час проведення виховної роботи; у накопиченні здібностей: спільної діяльності; виконання інтерактивних завдань у колективі і самотійно; збагачення індивідуального досвіду навчання та виховання; рефлексії щодо досягнутих результатів; отримання і надання зворотного зв'язку про якість виконання завдань під час занять [55, с. 69].

З метою забезпечення ефективного формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників суттєвим є створення і організація належних педагогічних умов. С. Яценко стверджує: «...спеціальну підготовку вчителя до впровадження особистісно-орієнтованого технологій навчання та виховання, що включає не тільки знання свого предмета, досконале володіння сучасною методикою викладання, але знання, вміння та навички реалізації особистісно орієнтованого навчання, вміння слідкувати за розвитком кожного учня, створювати умови для розкриття його особистісного потенціалу» [70, с. 228-230].

Отже, спеціальні вимоги організації процесу взаємодії, відповідність яким сприяє розширенню знань і здібностей інтерактивного навчання, і які зумовлюють розвиток позитивної мотивації до взаємодії учасників навчально-виховного процесу, а також передбачають упровадження спектру інтерактивних стилів викладання й інтерактивних ролей вчителя в межах використання інтерактивних методів для проведення різних виховних та дидактичних моментів. Серед основних педагогічних умов виокремлено:

- сприятливу психологічну атмосферу;
- позитивну мотивацію до взаємодії;
- реалізацію інтерактивних ролей вчителя;
- впровадження інтерактивних стилів викладання;
- використання інтерактивних методів.

Під час роботи класного керівника, який використовує інтерактивні технології виявлено такі позитивні зрушення:

- 1) учні стають менш пасивними у наданні відповіді та виконанні завдань учителя;
- 2) учні стають більш активними слухачами та читачами;
- 3) учні користуються власним лінгвістичним та життєвим досвідом;
- 4) учні практикують мову, яку вони вивчають, та покращують плавність і чіткість вимови;
- 5) учні взаємодіють із текстовим матеріалом та іншими учнями.

Отже, сутність інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників визначається як здатність майбутнього класного керівника до міжособистісної комунікації, спроможності майбутнього фахівця активізувати діяльність у процесі міжсуб'єктної взаємодії, яка передбачає готовність студента до здійснення безперервного індивідуального розвитку, що ґрунтується на сукупності знань, умінь, досвіду майбутнього спеціаліста тактовного і рівноправного спілкування і виявляється в уміннях майбутнього класного керівника створювати комфортні і творчі умови взаємодії.

Класний керівник повинен володіти такими інтерактивними формами роботи:

- Театралізованими формами.
- Інтерактивними іграми
- Інтелектуально-пізнавальними формами
- Художньо-прикладними формами
- Методом проектів

1. Театралізовані форми роботи - найскладніші й найцікавіші форми. Вони розкривають тему за допомогою художніх образів, засобів театралізації, використання творчих здібностей. Під час їх підготовки відбувається креативна діяльність педагогів та учнів. До театралізованої форми відносять літературно-музичну композицію, концерт, публіцистичну виставу, пластично-хореографічну виставу, читацьку конференцію, тематичний вечір. Особливої уваги заслуговує інтерактивна вистава. Цей жанр обов'язково передбачає включення в події вистави глядачів, які цю виставу дивляться (interaction - взаємодія). Хід інтерактивної вистави потребує від глядача певних дій (можливо, голосування, відповідей на поставлені питання, виконання певної ролі в окремих сценах). Така вистава, як і всі інші, повинна розвиватися за чітким сюжетом, але тут сюжет передбачає й участь глядача, який, можливо, впливає й на розвиток самого сюжету.

2. Інтерактивні ігрові форми передбачають обов'язкове включення аудиторії, яка стає учасником дійства, і його умови потребують від глядача

певних дій, знань, вчинків. Інтерактивні форми дають змогу одночасно як подавати інформацію й формувати певні навички, так перевіряти наявний рівень знань та вмінь. Основним засобом вираження в інтерактивно ігровій формі – гра. Саме через гру подається зміст, за допомогою неї моделюються різні ситуації, у яких формуються й відпрацьовуються необхідні навички. Ця форма у допомагає створити атмосферу активних, позитивних дій, яскраво виразити ідею програми. До ігрових форм відносять: інтерактивну акцію, ток-шоу (інтерактивна програма (від англ. talk show — розмовне шоу), в якій один або декілька запрошених учасників ведуть обговорення запропонованих ведучим тем. Як правило, при цьому присутні запрошені у студію глядачі. Іноді глядачам надається можливість задати питання або висловити свою думку), тематичну дискотеку, квест флеш-моб.

Флеш-моб (англ. flash mob – «спалахуючий натовп») – це заздалегідь спланована масова акція, зазвичай організована через Інтернет або інші сучасні засоби комунікації, у якій велика кількість людей оперативно збирається у громадському місці, протягом декількох хвилин виконує заздалегідь узгоджені дії (сценарій), і потім швидко розходяться. Найважливіші типові правила руху флешмобу: не викликати агресивної реакції, не порушувати законів і моральних засад, не показувати ніяких політичних поглядів. Флешмоб-акції, що не дотримуються цього вже будуть екстрім-мобом або політ-мобом.

3. Інтелектуально-пізнавальні форми. Найчастіше це варіанти інтелектуально-пізнавальних телевізійних програм. Стандартний підхід: використання сценаріїв вже існуючих інтелектуально-пізнавальних телевізійних програм: «Що? Де? Коли?», «Слабка ланка», «Брейн-ринг», «Найрозумніший» тощо. Незмінним залишається зміст, основа якого «запитання – відповіді» та винахідницький підхід до підбору форм постановки запитань.

Вечори запитань і відповідей – одна з ефективних форм організації виховання учнів, це цікавий і живий засіб роз'яснення учням різноманітних

питань внутрішнього і міжнародного життя України, виробництва, науки, техніки, культури, спорту, явищ природи.

4. Проекти (дослідження) – це самостійне дослідження різних тем, що проводиться учнями протягом тривалого періоду часу, в кінці якого вони представляють певний результат.

Переваги проектів:

- допомагають побачити зв'язок між індивідом та зовнішнім світом;
- вчать самоорганізації для ведення будь якої діяльності, планування власного часу і роботи за графіком;
- дозволяють керувати процесом спілкування під керівництвом педагога;
- створюють можливості для взаємодії як один з одним, так і з різними людьми поза навчальним закладом;
- вчать представляти і захищати публічно результати своїх досліджень і свою думку, що є важливими навичками і в особистісній сфері, і в професійній діяльності, зокрема щодо реалізації та захисту прав людини (прав дитини).

Позакласна виховна робота має величезні можливості для залучення дітей до формування особистості, більше ніж звичайні шкільні заняття. Величезна розмаїтість позаурочних виховних методик і прийомів дозволяє робити це всебічно.

Висновки до першого розділу

Готовність науково-педагогічного колективу навчальних закладів до застосування різноманітних технологій навчання, серед яких інтерактивні методи навчання займають важливе місце, потребують більш ґрунтовного дослідження, особливо при застосування їх у роботі з різновіковою учнівською аудиторією.

У результаті аналізу наукових праць визначено зміст категорій «технологія», «інтеракція», «інтерактивне спілкування», які є невід'ємною частиною інтерактивної технології.

На основі проведеного дослідження обґрунтовано поняття «інтерактивна технологія» як особливу форму організації пізнавальної діяльності, що має на меті створити необхідні, комфортні умови навчання, за яких кожен учень (студент) відчуватиме свою успішність і розумову здатність.

На основі вивчення педагогічних праць Р. Кумишевої, О. Пошетун, М. Скрипник, О. Радишевської та ін. здійснено класифікацію інтерактивних технологій: технології кооперативного навчання (розвиток пізнавальних умінь і навичок, розширення здібностей навчання у співпраці); технології колективного і колективно-групового навчання (досягнення поставлених цілей у межах спільної роботи колективу або групи); технології опрацювання дискусійних питань (формулювання особистої точки зору у процесі обговорення); технології ситуативного моделювання (проблемні ситуації, орієнтовані на виконання професійної діяльності, відповідно до культурних цінностей, вимог міжкультурного і міжсуб'єктного спілкування).

На сучасному етапі роль вчителя стає роллю одного з партнерів у виховному процесі, адже необхідно залучати усіх учнів до творчої діяльності, а доповнення традиційних методів та прийомів роботи інноваційними (інформаційно-комунікативні технології, інтерактивне виховання, проектна технологія, технологія психолого-педагогічного проектування соціального розвитку учнів) дає кращі результати роботи. Інтерактивне навчання стало способом реалізації всіх вище перелічених вимог до сучасного процесу навчання та виховання.

З'ясовано сутність поняття «компетенція», «компетентність», «інтерактивна компетенція», «формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників», яке розглядається як керований процес, спрямований на розвиток теоретичних і практичних знань, умінь, здібностей майбутніх учителів з метою пізнання, навчання і виховання на засадах взаємодії та спілкування. Описано основні аспекти роботи класного керівника у школі.

РОЗДІЛ II. ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ КЛАСНИХ КЕРІВНИКІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

2.1. Компоненти, критерії та рівні сформованості інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників

Підготовка майбутнього класного керівника – процес, який потребує комплексного підходу. Завданням викладачів вищої школи є сформувати у студентів навички керівника класу, вміння добирати ефективні форми і методи індивідуальної та групової роботи, знаходити спільну мову з батьками учнів. Студенти в процесі навчання опановують навички проведення класних годин, свят; вчаться організовувати вечори відпочинку, зустрічі з цікавими людьми; безконфліктно спілкуватись із батьками та вчителями. Оволодіння інтерактивною компетенцією забезпечує позитивне досягнення цих цілей.

У структуру інтерактивної компетенції входять когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісний компоненти.

Визначені компоненти визначається за вирішенням завдань щодо підготовки майбутніх класних керівників до формування інтерактивної компетенції:

- 1) розвинути пізнавальний інтерес до інтерактивної компетенції;
- 2) сформувати готовність до інтерактивного спілкування через взаємодію у малих групах, парах, командах;
- 3) організувати інтерактивну діяльність студентів на засадах створення сприятливої атмосфери, поважливого врахування думок кожного у взаємодії, досягнення спільної мети, визнання успіху діяльності інших;
- 4) спонукати студентів з різним рівнем знань та навчальними можливостями до участі у навчально-виховному процесі;
- 5) розвинути здатність до самостійного навчання, рефлексії, використання власного життєвого досвіду у навчанні, перетворювати допущені помилки у позитивний навчальний досвід [66, с. 50].

1. Когнітивний компонент передбачає наявність у студентів певного рівня теоретичних знань майбутніх класних керівників щодо сутності, функцій, передумов успішної професійної діяльності, набуття конструктивних, евристичних та системних знань, умінь та навичок застосовувати професійно-значущі елементи освіти при фаховій самореалізації.
2. Емоційно-ціннісний компонент направлений на формування позитивного самопочуття, забезпечення у майбутньому фахової адаптації та ідентифікації особистості, усвідомлення мотивів вчинків.
3. Діяльнісний компонент активний прояв професійної мобільності у педагогічній діяльності. Цей компонент виражається в опануванні узагальненими способами діяльності, в умінні застосовувати різні форми і методи навчально-виховного процесу. Так, професійна мобільність передбачає опанування навичками організаційно-виховної, навчально-виховної науково-методичної діяльності.

Названі компоненти включають в себе ряд критеріїв. За визначенням О. Діденка, критерій є ознакою, за якою класифікуються, контролюються (та одержують оцінки) психічні явища, дії або діяльність, зокрема при їх формалізації [41, с. 216]. Проте варто зазначити, що у педагогічній науці під поняттям контролю розуміють виявлення, вимір і оцінку результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів, хоча такі науковці як В. Кузьмінський, у зв'язку з розвитком демократичного суспільства, відмовляються від терміну контроль, вбачаючи у ньому відлуння авторитарності і пропонують вживати термін оцінювання.

Інший підхід визначає критерії як певні індикатори, на підставі яких оцінюється динаміка та результативність експериментального дослідження. Загальні вимоги до значення й обґрунтування критеріїв можна звести до того, що вони мають відображати основні закономірності формування особистості; за допомогою критеріїв має встановлюватися зв'язок між усіма компонентами

досліджуваної системи, при цьому якісні показники мають виступати в єдності з кількісними.

Проаналізувавши різні підходи до визначення поняття «критерій» та «показник» можна сформулювати такий висновок:

Критерій – це характеристика об'єкта дослідження, що повинна мати суттєві ознаки предмета, відображати необхідні ознаки та якості, мають бути стійкими і постійними [50, с. 47].

М. Радишевська визначає поняття критерій як фундаментальну ознаку, яку застосовано для оцінювання умов реалізації, аналізу рівня досягнутих результатів навчально-виховного процесу у їх відповідності до виокремлених цілей та задач навчальної діяльності [54].

У своєму дисертаційному дослідженні А. Трофименко визначає вимоги до критеріїв вивчення рівня сформованості окремих педагогічних явищ і способів діяльності вчителя:

- 1) об'єктивність – відображення властивих якостей предмету вивчення незалежно від волі і свідомості суб'єкта;
- 2) суттєвість – виявлення суттєвих ознак досліджуваного явища;
- 3) істотність – вивчення істотних ознак, які характеризують певний предмет або педагогічне новоутворення;
- 4) повторюваність – дослідження повторюваності характерних ознак, властивостей, факторів функціонування певного педагогічного явища або дії [66, с. 50].

Отже розглянемо критерії рівня сформованості інтерактивної компетенції майбутнього класного керівника.

1. *Когнітивно-рефлексивний* критерій включає в себе здібності до рефлексії як один із основних показників сформованості класного керівника до виконання своїх обов'язків. Цей критерій визначається глибиною та обсягом досягнутої інтеракції, яка відбувається між учасниками навчально-виховного процесу. Він характеризується низкою показників:

- визначення й самоаналіз факторів, які можуть сприяти або ускладнювати процес інтерактивного навчання;
- самооцінка якості виконання професійної діяльності;
- варіювання різноманітними стилями викладання у процесі формування інтерактивної компетенції;
- вміння встановлювати контакт;
- здатність виявляти ініціативу щодо створення міжособистісного спілкування шляхом доступності, конкретності, відвертості, мобільності, безпосередності, емпатійного ставлення до оточуючих;
- толерантне налагодження зруйнованого спілкування і кооперації;
- ставлення з повагою до дій та висловлювань інших;
- готовність до здійснення аналізу змісту комунікативної задачі (комунікативної ситуації);
- вміння сформулювати задачі для подальшого інтерактивного спілкування на основі попереднього досвіду комунікації.

2. *Мотиваційний критерій* є одним із стрижневих критеріїв. Він виявляє уміння майбутнього класного керівника створювати систему мотивів для учнів у суб'єкт-суб'єктній взаємодії за будь-яких часових, просторових, міжкультурних або комунікативних умов. Завдяки запровадженню мотиваційних чинників у освітньому процесі учні з різними психологічними особливостями та навчальними здібностями (множинними інтелектуальними здібностями) отримують можливість брати активну участь у вирішенні різноманітних педагогічних завдань, які виникають у ході взаємодії. Він зумовлює застосування аналізу, синтезу, категоризації, узагальнення, порівняння, контрастування та інших здібностей критичного мислення. У роботі з інформацією майбутні класні керівники перетворюють здобуту інформацію зміст власної професійної діяльності. Така можливість створює умови для підвищення рівня професійно.

Мотиваційний критерій з огляду на розвиток та розширення інтерактивної компетенції виявляється у функціонуванні низки показників:

- готовність майбутнього класного керівника до суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі виконання освітньо-викладацької діяльності;
- здатність майбутнього фахівця займатися професійною діяльністю, набувати якісно нових знань і досвіду в межах інтерактивної комунікації і співробітництва;
- усвідомлення значущості самостійно здійснювати професійну безперервну освіту з метою оптимізації розвитку вмінь інтерактивного спілкування і кооперації з учнями, колегами, представниками інших професій.
- реалізація вмінь і здібностей критичного та креативного мислення, досвіду реальної дійсності у процесі оволодіння новою інформацією;
- здатність до пошуку і використання освітньої інформації з метою вирішення педагогічних завдань під час інтерактивного спілкування та співробітництва;
- системне пізнання й аналіз професійно релевантної інформації у ході організації та проведення суб'єкт-суб'єктної взаємодії, співробітництва, керівництва або оцінювання якості виконаної роботи.

3. *Організаційний критерій* відображає володіння майбутнім класним керівником знаннями, уміннями та навичками організації освітнього процесу; набуття в процесі професійної підготовки майбутнім фахівцем досвіду організації виховного та навчальних процесів.

Цей критерій характеризується такими показниками:

- вміння логічно планувати інтерактивне заняття та добирати відповідні завдання, які спонукають учнів до взаємодії на занятті;
- організація сприятливої (заохочувальної) атмосфери, в якій учнівські помилки вважаються позитивним процесом набуття знань, умінь та навчального досвіду в цілому;

- створення комфортних умов для інтерактивного спілкування та співробітництва у різних режимах: парному, малогруповому, командному.

На основі здійсненого комплексного експериментального аналізу факторів формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників визначено рівні сформованості досліджуваного педагогічного явища, а саме: низький, середній, високий.

Більшість науковців вважають за необхідне виокремити різні рівні володіння професійними вміннями, але по кількості їх рівнів розвитку єдиної думки серед учених не існує. Рівень – це ступінь досягнення у чому-небудь [66, с. 51]. У нашому дослідженні рівень – це ступінь сформованості професійних умінь.

Низький рівень

1. Когнітивно-рефлексивний критерій: вчитель не володіє досвідом різноманітності педагогічних дій в межах інтерактивного навчання. Низький рівень сформованості умінь контактності, гнучкості, адаптації до існуючих умов спілкування, ініціативності до створення міжособистісної взаємодії; відсутні логічні зв'язки комунікації в межах інтеракції учасників навчально-виховного процесу. Спостерігається пасивне ставлення майбутнього вчителя до виконання обов'язків класного керівника у контексті інтерактивного навчання. Недостатньо сформовані здібності щодо здійснення самооцінки та самоаналізу власної професійної діяльності.

2. Мотиваційний критерій: студент не має конкретного уявлення про здійснення педагогічної діяльності в умовах інтерактивного спілкування і співробітництва. Ситуації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у навчально-виховному процесі сприймається ним як контрольоване спілкування. У вчителя не розвинені навички створення сприятливих умов для залучення учня до колективної роботи. Під час занять не запроваджується система мотивів і ціннісних орієнтацій щодо досягнення успіхів у навчанні або розвитку певних умінь і здібностей. Вчитель малообізнаний про важливість збагачення

педагогічних знань, вмінь і навичок щодо специфіки реалізації інтерактивних технологій і методів.

Низький рівень сформованості знань і здібностей використання різних інтерактивних стилів викладання. Передача інформації в межах вивчення навчального матеріалу ГС загалом здійснюється у формі лекції або занотовування.

3. Організаційний критерій: майбутній класний керівник не проявляє зацікавленості у роботі з учнями. Педагогічні задачі розв'язуються хаотично, без обґрунтованого плану дій. Рівень навчальних досягнень студента низький. Майбутній класний керівник рідко висловлює ініціативу щодо досягнення успішних результатів у процесі навчання. Студент рідко буває ініціатором прийнятих рішень. Майбутній фахівець виявляє активність у здійсненні аналізу запроваджених інтерактивних технологій і методів. Студент створює інтерактивні завдання певної типології, які мають на меті розвиток і розширення здібностей учнів до критичного мислення, рефлексії, самоаналізу досягнутих результатів взаємодії.

Середній рівень

1. Когнітивно-рефлексивний критерій: майбутній класний керівник спроможний здійснювати аналіз здобутого досвіду, знань і умінь викладання. На основі рефлексії, виконання професійно-педагогічної діяльності відбувається корегування і оптимізація процесу досягнення запланованих цілей. У ході інтерактивного навчання відбувається зворотний зв'язок учасників, заснований на принципах рефлексії, результатом якого є партнерське спілкування і визначення наступних форм, етапів або моделей взаємодії.

2. Мотиваційний критерій: майбутній фахівець виявляє активність у мотивації учнів до участі у різних формах суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Спостерігається базовий рівень сформованості студента до інтерактивного спілкування. Учитель здійснює спроби щодо створення системи мотивів і морально-етичних, духовних цінностей міжособистісної взаємодії.

Майбутній класний керівник виявляє зацікавленість у системному пізнанні освітньої інформації, зокрема інтерактивних методів роботи класного керівника. Студент аналізує навчальний матеріал і намагається дібрати необхідні інтерактивні технології, які будуть зумовлювати подальшу його роботу з дітьми. Спостерігаються інтуїтивні спроби пошуку та осмислення нових стилів інтерактивного викладання.

3. Організаційний критерій: майбутній класний керівник намагається організувати навчальну діяльність, опираючись на ряд вимог: а) створити умови для доцільної взаємодії; б) встановити контакт і довірливі стосунки із учнівською аудиторією; в) підготувати і відібрати необхідні інтерактивні технології й методи навчання; д) створити доцільні умови для взаємодії: просторові, часові, комунікативні, ситуативні, творчі, індивідуальні тощо.

Високий рівень

1. Когнітивно-рефлексивний: майбутній класний керівник творчо запроваджує педагогічні завдання, комунікативний контекст яких відповідає основним принципам формування інтерактивної компетентності. Аналізує сильні і слабкі сторони інтерактивного спілкування. Виявлені недоліки творчо перетворює у педагогічну задачу, яка передбачає досягнення спільного рішення у процесі взаємодії

2. Мотиваційний критерій: майбутній фахівець створює педагогічні ситуації, зміст і тематика яких мотивують учнів до розширення творчих вмінь щодо участі у взаємодії. Майбутній вчитель володіє навиками вирішення конфліктних ситуацій і підтримує творчу атмосферу суб'єкт-суб'єктної взаємодії, яка забезпечує активну участь максимальної кількості учнів із множинними інтелектуальними здібностями.

3. Організаційний критерій: майбутній класний керівник володіє високим рівнем творчої організації, креативно підходить до процесу організації власного професійного зростання і розвитку здібностей інтерактивного спілкування учнів. Творчий характер організації заняття спостерігається у створенні (разом

з учнями) і використанні оригінальних (авторських) інтерактивних технологій і методів навчання.

Учитель здійснює системний аналіз змісту навчального матеріалу і розробляє свої механізми викладання згідно з існуючими умовами взаємодії. Майбутній спеціаліст залучає учнів до створення творчих інтерактивних технологій, які сприяють кращому розумінню поставлених завдань.

На основі здійснення професійного рефлексивного аналізу, майбутній спеціаліст упроваджує авторські творчі завдання для оптимізації інтерактивного навчання. Вчитель виявляє зацікавленість у широкому використанні креативних стилів виховної роботи, використовує творчі підходи до реалізації зворотного зв'язку із всіма учасниками інтеракції з метою покращення навчально-виховного процесу.

2.2. Педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників

Основи інтерактивної компетенції закладаються у студентів під час навчання у ВНЗ. Однією із основних задач вищої школи є створення комфортних умов для навчального процесу, який буде максимально ефективно використовувати інтерактивні технології, які на сьогоднішній день становлять основу навчального процесу в цілому.

Педагогічний процес у вищому навчальному закладі – це спільна діяльність студентів і викладачів, спрямована на засвоєння спеціальних професійних знань і умінь, багатств культури та суспільного життя, на підготовку до трудової діяльності, що відбувається за участю і під керівництвом викладачів. Інтерактивна компетентність майбутніх вчителів у великій мірі залежить від того, як відбувається процес навчання: за допомогою яких методів та прийомів проводиться аудиторні та поза аудиторні заняття, як здійснюється виховна робота.

З метою забезпечення ефективного формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників суттєвим є створення і організація належних педагогічних умов. У науковому дослідженні С. Яценко розглядаються психолого-педагогічні умови як невід'ємна складова професійних умов організації особистісно орієнтованого навчання, що забезпечують «...спеціальну підготовку вчителя до впровадження особистісно орієнтованого технологій навчання та виховання, що включає не тільки знання свого предмета, досконале володіння сучасною методикою викладання, але знання, вміння та навички реалізації особистісно орієнтованого навчання, вміння слідкувати за розвитком кожного учня, створювати умови для розкриття його особистісного потенціалу» [70, с. 229].

В даному дослідженні розроблені умови, які сприятимуть виробленню інтерактивної компетенції майбутнього класного керівника в процесі професійної підготовки. У сучасній педагогіці термін «умови» визначається як положення нормативного характеру, які орієнтовані на зміну педагогічної

дійсності і, тим самим, на одержання нових педагогічних знань про неї, на розвиток цих знань [31, с. 7].

У словнику-довіднику з професійної педагогіки А. Семенова та В. Стасюк розглядають педагогічні умови як обставини, від яких залежить і згідно з якими відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групи людей. Розглянуто три педагогічні умови, які забезпечать формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників:

- усвідомлення студентами значущості використання інтерактивних технологій у процесі роботи класним керівником;
- постійне удосконалення форм організації навчальної діяльності та використання інтерактивних технологій у процесі підготовки майбутніх класних керівників;
- урахування сучасних умов освітньо-інформаційного простору щодо підготовки класного керівника, здатного до творчого вирішення проблемних питань, критичного аналізу ситуації взаємодії, особистісної і професійної рефлексій.

Сучасний стан професійної підготовки майбутніх класних керівників до роботи із залученням інтерактивну вимагає заповнення деяких прогалін в освітньому процесі ВНЗ. Процес формування готовності студентів до застосування інтерактивних технологій (невід’ємна складова інтерактивної компетентності) розглядається в таких напрямках:

- особистісний (формування особистісних якостей);
- теоретичний (забезпечення потрібними знаннями);
- практичний (формування системи фахових умінь).

Професійна підготовка майбутнього класного керівника до застосування інтерактивних технологій здійснюється в аудиторний та поза аудиторний час.

В аудиторний час підготовка спрямована на процес вивчення навчальних дисциплін, у тому числі спецкурсів. Стосовно спецкурсу зазначимо: одним з головних шляхів оптимізації педагогічного процесу у вищому навчальному

закладі є введення в навчальні плани інтегрованих курсів, які забезпечують взаємодію окремих дисциплін, утворюють цілісну систему, розкривають їх міжпредметні зв'язки. Важливою складовою педагогічного процесу є педагогічні практики. Позааудиторний час передбачає самостійну роботу студентів, яка опирається на пошуках нових підходів до навчання створення різних моделей інтерактивної поведінки.

Розглянемо кожен з означених педагогічних умов.

Усвідомлення студентами значущості використання інтерактивних технологій у процесі роботи класним керівником.

Під час навчання у ВНЗ у студента повинна сформуватись позитивна мотивація до використання інтерактивних технологій. У контексті дослідження поняття «позитивна мотивація до взаємодії», за Б. Бархаєвим, розглядається як система спонукань і ціннісних орієнтацій, що зумовлюють спрямування особистості учня/студента на осмислення і участь у процесі взаємодії у ході навчання і виховання, і забезпечують самовдосконалення суб'єкта інтеракції. Мотиваційними чинниками взаємодії виступають:

- 1) схвалення, підбадьорення, особиста зацікавленість;
- 2) почуття захищеності і впевненості у висловлюванні власних думок;
- 3) можливість допустити помилки і використання їх як платформи для збагачення досвіду самонавчання і саморефлексії;
- 4) досягнення спільних результатів у групі з іншими учасниками взаємодії;
- 5) набуття знань, умінь і навичок міжособистісного та міжкультурного інтерактивного спілкування.

Створивши атмосферу співробітництва і допомоги викладачам під час навчального процесу простіше використовувати інтерактив у навчальному процесі, що є стрижневою вимогою формування інтерактивної компетентності буде сформувати навички використання інтерактивну.

Як стверджує М. Скрипник, взаємодія в освітньому процесі відбувається у ході діалогу і полілогу, тобто під час педагогічного спілкування. Вчена

виділяє змістовну і формотворчу сторони педагогічного спілкування. Змістовна сторона педагогічного спілкування розглядається як сфера самоутвердження і використання основних якостей і вмінь особистості. Формотворча сторона педагогічного спілкування складається із засобів, прийомів, стратегій і методів реалізації взаємодії [60, с. 30-37].

Визначають такі правила для створення інтеракції на занятті:

- а) правила етикету;
- б) правила індивідуальної і групової роботи;
- в) час для запитань;
- г) час для отримання допомоги.

Правила етикету встановлюються вчителем в залежності від перебігу традиційного або інноваційного навчально-виховного процесу. За правилами визначаються контекст роботи, умови групової або самостійної діяльності, правила участі у дискусії, вимоги до висловлювання власних думок та поглядів, толерантність і повага.

Правила індивідуальної і групової роботи створюються з метою надання учням (студентам) можливості виконувати певні завдання вдома або на заняттях, самостійно або у співпраці з іншими учнями. Час для запитання забезпечує умови активної взаємодії між вчителем та учнями, між учнями і практичний розвиток комунікативних, інтелектуальних, пізнавальних здібностей, а також здібностей до інтерпретації і передачі необхідної кількості інформації.

Час для отримання допомоги є спеціальною вимогою взаємодії, дотримання якої дозволяє учням/студентам отримати потрібну допомогу від вчителя/викладача. Чітке визначення цієї часової межі значно покращує роботу учнів й оптимізує процес засвоєння нових знань і вмінь під час роботи на занятті.

Важливо, щоб випускник досконало володів чотирма інтерактивними режимами:

- 1) учитель↔група;

2) учитель↔учень;

3) учень↔учень;

4) учень↔група.

Режим «учитель↔група» застосовується у навчальному процесі за умов викладання освітнього матеріалу для великої кількості учнів/студентів в формі лекції або демонстрації нової інформації. У такому режимі запитання адресовані всій аудиторії.

Режим «учитель↔учень» створюється у ході постановки запитань і надання відповідей кожним учнем/студентом у групі. К. Д. Мур називає цей режим «пінг-понговий стиль».

Режим «учень↔учень» реалізується у роботі учнів з метою підтримки підтвердження, кращого роз'яснення або повідомлення нового своїм ровесникам; він заснований на принципі «рівний рівному».

Режим «учень↔група» пропонується вчителем окремому учню для роботи з рештою учнів в якості лідера групи, модератора загальногрупової дискусії, спікера/промовця або вчителя.

Кожен із визначених вченим інтерактивних режимів може бути поєднаний із іншими режимами, залежно від кількості учнів/студентів у групі, характеру їхньої роботи, змісту заняття, цілей і задач навчально-виховного процесу [54].

Постійне удосконалення форм організації навчальної діяльності та використання інтерактивних технологій у процесі підготовки майбутніх класних керівників.

Основним компонентом групи педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників є інтерактивне навчання і інтерактивні методи навчання.

Навички застосування інтерактивних технологій формуються в три етапи.

На першому етапі в процесі вивчення загальних психолого-педагогічних дисциплін формується професійна спрямованість особистості класного керівника, відбувається усвідомлення ним своєї соціальної ролі у суспільстві.

Новоутворення цього періоду можна окреслити фразами «педагогічна творчість», «усвідомлення задачної структури педагогічної діяльності», «усвідомлення ключових професійних компетенцій». Даний етап спрямований на ознайомлення із способами особистісної та професійної самодіагностики; формування умінь ставити педагогічну задачу; визначення способів її розв'язання; формування умінь складати та розв'язувати завдання з метою розвитку життєвих цінностей дітьми, розвиток мотиваційно-ціннісної сфери майбутніх класних керівників, формування інтересу до навчально-пізнавальної діяльності.

Другий етап полягає в засвоєнні теоретичних знань та формуванні умінь для реалізації основних педагогічних функцій майбутнього класного керівника під час застосування інтерактивних технологій. Ключовими етапами цього етапу є стійка мотивація до майбутньої педагогічної діяльності, моделювання педагогічних ситуацій, індивідуальний характер розвитку особистості майбутнього вчителя.

Завданням другого етапу є навчання студентів методик виконання навчально-виховної роботи та оволодіння знаннями про етапи та логіку застосування інтерактивних технологій для кращого досягнення передбаченої мети.

На третьому етапі відбувається використання інтерактивних технологій. Студент обирає та ознайомлюється з інтерактивними технологіями, яка краще розкривають тему заняття, проходить підготовка до навчально-виховної роботи, аналіз спеціальної методичної літератури, ознайомлення з досвідом вчителів-новаторів, які використовують у своїй роботі інтерактив.

На заняттях студенти повинні засвоїти алгоритм проведення інтерактивного заняття. Педагог в цьому процесі виступає організатором, координатором. Він розкривається перед студентами, виступає як лідер, наставник. Забезпечує можливості демократичного рівноправ'я, партнерства всередині учнівського колективу. Важливо, щоб під час навчання студенти теж спробували на собі роль лідера.

О. Пометун і Л. Пироженко стверджують, що «сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається в умовах постійної, активної взаємодії усіх студентів. Це спільне навчання (колективне, групове навчання у співпраці)» [52, с. 25].

Для прикладу, структура лекційного заняття має такий вигляд:

- визначення теми дослідження та способів її розкриття;
- обґрунтування актуальності теми;
- цілі визначення і добір теми;
- первинне сприйняття;
- спостереження і аналіз;
- ознайомлення з теоретичним матеріалом чи науковою літературою з певного питання;
- систематизація спостережень, установлення певних закономірностей, висновків;
- аргументація висновків прикладами.

На час підготовки до практичного заняття студенти одержують самостійні завдання, які мають дослідницький характер. Створюються творчі групи, які мають на меті узагальнити підготовлений до заняття науковий та методичний матеріал. На цьому етапі простежується ознаки кооперативного навчання [28, с. 23].

Частина практичних занять повинна проходити у формі ділової гри, на яких студенти мають можливість безпосередньо створювати моделі виховних занять, бесід з використанням інтерактивну. Залучення цього прийому у процесі підготовки майбутнього класного керівника потребує розробки спеціального дидактичного матеріалу. Проведення заняття у формі ділової гри вимагає розуміння її як імітаційної моделі заздалегідь визначеної діяльності, що максимально наближається до дійсності. Самостійно підготовлені моделі занять допомагають студентам оволодіти належними вміннями керувати діяльністю учнів, відпрацьовувати окремі етапи, створювати навчальні ситуації.

Задачею викладача є створення умов проблемного навчання, щоб перед студентами виникали пізнавальні труднощі. Які потребували пошуку шляхів їх подолання. Тільки так може виникнути задум навчального проекту, який викликає у студентів інтерес саме своєю практичною спрямованістю, а також сприяє формування у них дослідницьких навичок і педагогічного мислення.

Інтерактивні технології, які доцільно використовувати у процесі підготовки класного керівника: творчі ситуації, навчально-творчі завдання, навчання у співробітництві, метод проектів, навчальний тренінг, метод дискусії, ігровий метод, метод «мозкової атаки», проблемне навчання, кейс-метод, імітаційні інтеракції (інсценування, ділові ігри, диспут, «мозковий штурм»)

Характеризуючи найбільш поширені методи, слід зазначити, що метод «Мікрофон» як один із видів колективного навчання дає можливість студентам по-черзі відстояти свою позицію й аргументувати її, а викладачеві – аналізувати рівень засвоєння ними теми, висловлювати і свої міркування. Ефективним методом колективного обговорення вважається «Мозковий штурм», який як пошук рішень спонукає учасників проявляти свою уяву і творчість, вільно виражати думки всіх присутніх, знаходити кілька рішень із конкретної теми. Позитивним у цьому методі є те, що студенти вчаться творчо мислити, шукати вихід із ситуації. Головне – зуміти залучити всіх до обговорення. Метод «Займи позицію» допомагає проводити дискусію зі спірної, суперечливої теми. Метод «Робота в парах» є різновидом роботи в малих групах, дозволяє сформувати навички співробітництва, оволодіти вміннями висловлюватись і активно слухати

Застосування інтерактивних методів навчання під час підготовки майбутнього класного керівника є необхідною складовою для формування інтерактивної компетентності. Для підвищення пізнавальної активності студентів викладачеві пропонується безліч різних активних методів, які він може використати у своїй викладацькій діяльності.

Підготовка інтерактивного заняття для викладача є досить складним завданням, оскільки викладач повинен дати кожному студенту можливість розкрити свій потенціал. Тому, викладач повинен керуватись такими положеннями:

- 1) створити комфортну, дружелюбну атмосферу, яка буде панувати протягом занять;
- 2) забезпечити взаємодію викладача зі студентами та студентами між собою;
- 3) поважати та цінувати думки кожного студента, що буде заохочувати їх до сумлінної праці;
- 4) надавати студентам можливість вибору для прийняття рішень та якісного виконання роботи;
- 5) розуміти, що інтерактивні технології це не самоціль, а спосіб досягнення такої психологічної атмосфери в аудиторії, завдяки якій можна досягти співробітництва, порозуміння та доброзичливості, реалізувати принцип особистісно-орієнтованого навчання.

Урахування сучасних умов освітньо-інформаційного простору щодо підготовки класного керівника, здатного до творчого вирішення проблемних питань, критичного аналізу ситуації взаємодії, особистісної і професійної рефлексії.

Сьогодні перед викладачами вищої школи, які готують майбутніх класних керівників, постає завдання зміни самого підходу до здобуття знань студентами та формування практичних умінь та навичок. Викладач повинен готувати студента до входження у педагогічних інформаційний простір, що став невід'ємною складовою сучасності. Робота в освітньому середовищі та ознайомлення студентів з новітніми інтерактивними технологіями, до яких можна віднести соціальні мережі є важливою складовою університетської підготовки майбутнього класного керівника.

Кожен погодиться, що із життям, що змінилось, до школи прийшли нові діти із новими запитами. Теперішні учні мають абсолютно інші уявлення про навколишній світ. Багато нарікань сьогодні звучить на те, що діти грають в

комп'ютерні ігри, просижують годинами в інтернеті, в соціальних мережах. Завданням сучасних педагогів – використати безмежні можливості нових технологій для розвитку дитини, для формування навичок та компетенцій, необхідних їй у майбутньому. ВНЗ сьогодні має вчити як перетворювати середовище інтернету в потужний ресурс для навчання дітей. Майбутній вчитель має бути озброєний знаннями про те, як уміти здобувати та аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку й самовдосконалення.

Не секрет, що діти втрачають інтерес до школи і, як наслідок, зменшується рівень їх успішності. Причина полягає в організації шкільного життя. Сучасна класна година перш – інноваційне заняття. Роль класного керівника на цьому етапі не має бути головною. Він не актор, а сценарист і режисер того дійства. Цікавим методом безперервного процесу контролю та виховання є принцип перевернутого навчання.

Перевернуте навчання (анг. flipped classroom) – принцип навчання, за яким основне засвоєння матеріалу учнями відбувається вдома, а час аудиторної роботи виділяється на виконання завдань, вправ, проведення лабораторних і практичних досліджень, індивідуальні консультації вчителя. Принцип був запропонований у 2007 році учням Вудландської школи в штаті Колорадо двома вчителями природничих наук – Джонатаном Бергманом та Аароном Самсом. Вони почали створювати короткі відеоподкасти з матеріалами лекції, які учні мали переглядати вдома [2].

Перевернуте навчання – це активний вид педагогічного процесу, що має безліч позитивних моментів. Учень сам обирає час і місце, коли він хоче переглянути потрібний матеріал, адже відео можна завантажити на смартфон чи планшет, аудіо лекцію – на плеєр.

Учень працює у власному темпі, ознайомлюючись з темою заняття напередодні. Це допомагає осмислити тему та підготувати запитання, які зацікавили чи стурбували учня, і вже на самому занятті відбувається процес спілкування. Вчитель не витрачає час на ознайомлення з матеріалом на занятті,

а безпосередньо спілкується з учнями, відповідаючи на поставленні запитання, або обговорюючи тему. Вчитель не витрачає час на пояснення. А більше працює з учнями на вироблення практичних умінь. Додаток А показує переваги перевернутого навчання над традиційним.

Методика не вимагає спеціальних дорогих пристроїв. Для реалізації роботи в межах «перевернутого класу» потрібний звукозаписний пристрій, камера або вебкамера, комп'ютер зі стандартним програмним забезпеченням.

Для організації перевернутого навчання має бути створено віртуальне середовище, в якому будуть викладатись систематизовані матеріали для самостійного опрацювання [2]. Розробки інтернет-технологій сьогодні пропонують великий вибір таких платформ для вчителя, враховуючи і його рівень підготовки, і завдання, що повинні вирішуватись, і особисті уподобання. Серед найбільш популярних можна назвати хмарні сервіси Google Classroom, Office 365, Moodle.

Автор концепції платформи Moodle – австралієць Мартін Догіамас. Система проектувалась як інструментальний засіб розширення можливостей викладання, а не як безкоштовна заміна розповсюджених комерційних платформ для організації синхронного та асинхронного навчання. Однак, архітектура Moodle та закладені в неї принципи виявилися такими вдалими, що вона здобула визнання світового співтовариства.

Вважається, що аббревіатура MOODLE пов'язана з виразом: Modular Object-Oriented Dynamik Learning Environment – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке дозволяє будь-кому дистанційно, за допомогою інтернету, оволодіти навчальним матеріалом та самому створювати дистанційні курси і проводити навчання на відстані. Цей програмний продукт побудований у відповідності до стандартів інформаційних освітніх систем та відповідає таким характеристикам:

- інтеропераційність, тобто забезпечується можливість взаємодії різних інформаційних систем;

- багаторазове використання: підтримує можливість багаторазового використання компонентів платформи, що підвищує її ефективність;
- адаптивність, тобто є можливість доповнювати платформу інформаційними технологіями, які розвиваються без перепроєктування самої системи, а також має вбудовані методи для забезпечення індивідуалізації навчання та виховання;
- довговічність – відповідає розробленим стандартам і надає можливість вносити зміни без тотального перепрограмування;
- доступність: надається можливість працювати з платформою з різних місць (локально та дистанційно, з навчальної кімнати, з робочого місця, з дому); інтерфейси системи забезпечують можливість роботи людям різного освітнього рівня, різних культур, різних фізичних можливостей (у тому числі, й особам з особливими потребами);
- економічна ефективність – Moodle розповсюджується безкоштовно.

Програмно-інструментальна платформа Moodle проектувалась як система, яка враховувала б педагогічні аспекти, що базуються на основах пізнавальної психології, а особливо – одній із її течій, яка іменується конструктивізмом [23].

Конструктивізм припускає, що учень (студент, слухач) – це активний суб'єкт, який самостійно створює свою власну систему знань, користуючись при цьому доступними йому джерелами. Роль учителя (тьютора, викладача) полягає в мотивуванні і підтримці своїх підопічних, супроводі їхньої самостійної роботи з опанування навчального матеріалу. Результатом такої роботи є формування умінь і навичок самоосвітньої діяльності, розширення та оновлення знань слухачів з певної галузі. Відповідно до основ суспільного конструктивізму, конструйоване знання найбільш ефективно, коли ми навчаємося у співпраці. Це можливе тоді, коли учень (студент, слухач) працює в групі, ділячись своїм власним досвідом і думками, і є відкритим для досвіду та думки інших.

Moodle містить значну кількість інтерактивних елементів, які орієнтовані на активну взаємодію між учасниками навчання (слухач – викладач, слухач – слухач, слухач – слухачі). До них належать:

- анкети – елемент надає декілька способів здійснення досліджень, які можуть бути корисними при оцінюванні і стимулювати суб'єктів навчання;
- опитування – цей засіб організації навчання дозволяє проводити голосування серед слухачів. Він може бути корисним в якості швидкого опитування з метою стимулювання мислення або вироблення спільної думки в процесі вивчення проблеми;
- урок (лекція) – цей інструмент дає можливість презентувати навчальний матеріал у цікавій та гнучкій формі. Він складається з набору текстових сторінок. Кожна лекція, як правило, завершується питаннями для самоперевірки. У залежності від цілей та завдань курсу, викладач може запрограмувати перехід від лекції до лекції за умови правильної відповіді на запитання;
- завдання – елемент дозволяє викладачу ставити слухачам задачі, які вимагають підготовки відповіді в електронному вигляді та її завантаження на сервер (у межах курсу) або відправлення електронною поштою. Викладач повинен переглянути роботу, прокоментувати та оцінити її;
- Вікі – інструмент, який забезпечує організацію групової діяльності. При цьому, дозволяється створювати документ декільком слухачам одночасно просто у вікні браузера з наступними змінами змісту. Попередні версії документів не видаляються із системи і можуть бути за потребою відновлені;
- глосарій – цей інструмент дозволяє створювати основні словники понять системи а також словники термінів кожної лекції;
- тести – цей інструмент дозволяє викладачу створювати набір тестових

запитань. Вони можуть бути різних типів: істина/хибність, так/ні, єдина (множинна) відповідь із множинного вибору, встановлення відповідності, встановлення правильної послідовності, відкрита відповідь [2].

Одним із важливих компонентів програмно-інструментальної платформи дистанційного навчання Moodle є комунікативний компонент. Основними засобами, які дозволяють учасникам навчального процесу спілкуватись між собою є форум, чат та обмін повідомленнями. Форум – це мережевий інструмент, за допомогою якого відбуваються усі обговорення, дискусії.

Форуми можуть мати різну структуру і призначені для обміну повідомленнями. Повідомлення форумів можуть відображатися у різних форматах та вміщати прикріплені файли. За необхідності викладач може примусово підписати усіх слухачів на форум. Розрізняють три типи форумів:

1. «Звичайне обговорення»
2. «Кожен посилає одну тему»
3. «Стандартний форум для загальних обговорень».

У «Звичайному обговоренні» слухачі можуть прокоментувати визначену тему, але не можуть її створювати. У форумі «Кожен посилає одну тему» слухач може створювати нову тему, яка б могла бути корисною, цікавою для обговорення. У форумі «Стандартний форум для загальних обговорень» слухачі можуть створювати нові теми в будь-який час. Цей тип використовується найчастіше.

Інструмент «Чат» дає можливість учасникам курсу проводити обговорення в реальному часі з допомогою Інтернету. Чати використовуються для проведення онлайн консультацій викладачів та слухачів.

На відміну від форуму, де кожен учасник може відсилати і читати повідомлення в зручний для себе час, усі учасники чату збираються за своїми комп'ютерами одночасно, тому час відповіді на кожне повідомлення вимірюється не годинами і не днями (як у форумі), а хвилинами та секундами. За неможливості повноцінної роботи з особистою електронною скринькою

учасник навчання може скористатися інструментом «Обмін повідомленнями». Цей ресурс дозволяє здійснювати листування між будь-якими учасниками курсу в межах платформи [2].

Вже звичними стало застосування соціальних мереж у системі взаємовідносин «викладач – студент», таких як: листування за допомогою електронної пошти, електронні журнали, практикуми [28 с. 64]. Проте застосування соціальних мереж у навчальній діяльності дозволяє учасникам мережі створювати мережевий навчальний контент, надає можливість виконувати групові завдання, застосовуючи такі додаткові опції як форуми, коментарії, опитування, голосування; спрощує процес обміну інформацією і передбачає реалізацію принципу безперервної освіти. Створюються передумови для формування професійних компетенцій студентів як майбутніх управлінців: навички взаємодії, самоорганізації, формування здатності до креативного мислення.

Цінність соціальних мереж для навчання та розвитку ще не достатньо оцінена: багато методистів скептично ставляться до можливості використання даного об'єкта інформаційних технологій як педагогічного засобу навчання, так як традиційно соціальні мережі розглядаються як розважальне. Однак у педагогічній діяльності можливості соціальних мереж можна використовувати для вирішення найрізноманітніших завдань: в соціальних мережах можна ефективно організувати колективну роботу навчальної групи, довгострокову проектну діяльність, міжнародні обміни, в тому числі науково-освітні, мобільну безперервну освіту та самоосвіту, мережеву роботу людей, що знаходяться в різних країнах, на різних континентах землі [23].

Виникнення соціальних сервісів та соціальних мереж пов'язане із задоволення потреби користувачів мережі Інтернет в безпосередньому спілкуванні та співпраці. Соціальна мережа – це віртуальний майданчик, що забезпечує своїми засобами спілкування, підтримку, створення, розбудову, відображення та організацію соціальних контактів, у тому числі й обмін даними

між користувачами, що передбачає попереднє створення облікового запису [11, с. 15].

Стандартний набір інструментів соціальної мережі передбачає збереження фото-, відео-, аудіоматеріалів на персональній сторінці користувача, пошук людей та інформації. Проте використання так званих масових соціальних мереж Facebook та ВКонтакті значною мірою відволікає від навчального процесу, адже разом із корисною, на сайтах розміщують і розважальну інформацію: різноманітну рекламу, статті гумористичного змісту, непристойні відео та фото.

Тому з метою покращення роботи педагогічного інтернет-спілкування та економії часу було розроблено всеукраїнську соціальну платформу «ШколаПлюс», яка включає в себе можливість зручної комунікації між вчителем та батьками, учнями; цікаві методичні розробки для вчителів; педагогічні поради; онлайн-журнал досягнень учнів.

Соціальна мережа значно полегшує роботу класного керівника з батьками, адже економить час та допомагає ефективніше розповсюджувати інформацію.

У роботі з батьками перед класним керівником стоять такі головні завдання:

- пропаганда педагогічних знань і допомога батькам у вихованні дітей;
- залучення батьків учнів до надання допомоги школі.
- виявлення позитивного досвіду сімейного виховання і широка пропаганда його серед батьків свого класу і
- винесення кращого досвіду на загальношкільні збори і конференції по обміну досвідом виховання.

Дбаючи про ефективну взаємодію з батьками, при використанні різних форм роботи учитель має враховувати важливість таких чинників:

1. Запрошення батьків до співпраці. Часто вчитель вважає, що батьки перебувають в опозиції до нього. Доброзичливість, відкритість у спілкуванні з батьками – перший крок до співпраці з ними.

2. Дотримання позиції рівноправності. Об'єднання зусиль учителя та сім'ї школяра можливе за взаємного визнання ними рівноправності. Перший крок має зробити вчитель, оскільки до цього його зобов'язує професійний обов'язок.

3. Визнання важливості ролі батьків у співпраці. Учитель повинен завжди наголошувати на важливій ролі батьків у вихованні та розвитку дитини.

4. Вияв любові, захоплення їхньою дитиною. Психологічний контакт із батьками виникає одразу, як тільки вчитель виявляє розуміння дитини, симпатію до неї, бачить позитивні та негативні риси. Батьки, відчувши доброзичливість учителя, охочіше спілкуються з ним, налаштовуються на співпрацю.

5. Пошук нових форм співпраці. Учитель може запропонувати одному з батьків організувати батьківські збори, разом визначивши їх тематику, структуру тощо. Особливо корисний обмін думками з батьками щодо налагодження взаєморозуміння з дітьми.

Для здійснення цих завдань класний керівник використовує різноманітні форми роботи. Основними з них є:

1. Класні батьківські збори.
2. Робота з активом батьків.
3. Індивідуальна робота з батьками:
 - а) відвідування сім'ї учня;
 - б) запрошення батьків у школу;
 - в) переписка з батьками.

З допомогою сайту «ШколаПлюс» для виконання цих завдань вже не потрібно особисто бачитись із батьками, всі проблемні та організаційні питання вчитель вирішує, не відриваючись від свого робочого місця, або вдома.

До числа інтерактивних технологій навчання входять усі технології, що використовують спеціальні технічні інформаційні засоби (аудіо, відео, кіно).

Висновки до II підрозділу

Проведений аналіз наукової, науково-методичної, психолого-педагогічної літератури дозволив уточнити компоненти визначення готовності майбутніх класних керівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності.

У дослідженні структури інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників виділяють такі компоненти: когнітивний (наявність у студентів певного рівня теоретичних знань майбутніх класних керівників щодо сутності, функцій, передумов успішної професійної діяльності), емоційно-ціннісний (формування позитивного самопочуття, забезпечення у майбутньому фахової адаптації та ідентифікації особистості, усвідомлення мотивів вчинків) та діяльнісний (прояв професійної мобільності у педагогічній діяльності). Відповідно до компонентів визначено критерії оцінки рівня сформованості інтерактивної компетенції: когнітивно-рефлексивний, мотиваційний, організаційний. Також змодельовано три рівні готовності майбутніх учителів до інтерактивного навчання (високий, середній, низький).

На основі вивчення практичного досвіду розроблено педагогічні умови формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників, теоретичною основою для розробки якої стали аксіологічний, антропологічний, цілісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний та диференційований підходи.

Серед основних педагогічних умов формування інтерактивної компетентності виокремлено:

- усвідомлення студентами значущості використання інтерактивних технологій у процесі роботи класним керівником;
- постійне удосконалення форм організації навчальної діяльності та використання інтерактивних технологій у процесі підготовки майбутніх класних керівників
- урахування сучасних умов освітньо-інформаційного простору щодо підготовки класного керівника, здатного до творчого вирішення

проблемних питань, критичного аналізу ситуації взаємодії, особистісної і професійної рефлексій.

РОЗДІЛ III. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КЛАСНИХ КЕРІВНИКІВ

3.1. Організація та проведення педагогічного експерименту

З метою пошуку оптимізації процесу набуття інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників було проведено експеримент, мета якого створення відповідних педагогічних умов (сприятлива психологічна атмосфера, позитивна мотивація до взаємодії, реалізація інтерактивних ролей учителя, впровадження інтерактивних стилів викладання, інтерактивних методів) для формування інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки.

Із загальної кількості респондентів, які взяли участь у констатувальному етапі експерименту, було відібрано дві групи – контрольну (24 студентів групи 4АУУ) та експериментальну (24 студенти групи 4 БУУ) групи. Всього формувальним етапом експерименту охоплено 48 студентів 4 курсу інституту філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Для оновлення процесу професійної підготовки і практичного формування інтерактивної компетенції створено педагогічну технологію, яка містить орієнтаційний етап, реалізаційний етап, аналітичний етап. В основі реалізації розробленої технології покладено гіпотезу, яка ґрунтується на припущенні: формування інтерактивної компетентності буде значно оптимізовано за умов:

- 1) усвідомлення студентами значущості використання інтерактивних технологій у процесі роботи класним керівником;
- 2) постійне удосконалення форм організації навчальної діяльності та використання інтерактивних технологій у процесі підготовки майбутніх класних керівників;
- 3) урахування сучасних умов освітньо-інформаційного простору щодо підготовки класного керівника, здатного до творчого вирішення

проблемних питань, критичного аналізу ситуації взаємодії, особистісної і професійної рефлексій.

Підтвердження висунутої гіпотези вимагало вирішення наступних завдань:

- 1) експериментально перевірити ефективність впровадження розроблених педагогічних умов і формування інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі;
- 2) вивчити і порівняти динаміку зросту показників рівнів сформованості інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників у експериментальній групі (ЕГ) і контрольній групі (КГ);
- 3) дослідити доцільність реалізації змісту, форм і методів розроблених елементів, які забезпечать формування інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників.

Актуальність розробленого плану роботи представлена у таких положеннях:

- 1) інтеракція (взаємодія) – це активізація роботи учнів (студентів) в межах суб'єкт-суб'єктного спілкування, у якому має місце процес обміну інформацією; формування знань (когнітивних, перцептивних, інформативних, комунікативних, соціокультурних, психологічних, предметних);
- 2) формування вмінь (встановлення міжособистісного контакту, прийняття спільних рішень, рівноправна участь у спілкуванні і взаємодії);
- 3) накопичення досвіду толерантного і поважливого врахування різних поглядів і думок у ході вирішення спільних завдань;
- 4) інтерактивні технології (за О. І. Пометун) – це спеціально організований навчальний процес, який ґрунтується на взаємодії всіх учасників і мотивує участь кожного студента (учня) у колективному і взаємодоповнюючому процесі пізнання;

5) інтерактивні методи навчання (за М. І. Скрипник) – це система способів діалогічної взаємодії суб'єктів навчання, які спрямовані на осмислення змісту діалогу [60, с. 37].

Розпочалась робота експериментальної групи під час вивчення курсу «Теорія і методика виховної роботи», в процесі вивчення якого студенти здобувають фундаментальні (науково-теоретичні, методологічні і методичні) знання з теорії виховання як частини загальнолюдської культури; у них забезпечується формування головної якості особистості вчителя школи – здатності професійно, творчо і самостійно працювати; ведеться підготовка спеціаліста до постійного саморозвитку, самовдосконалення, до проєктивної детермінації майбутнього та із створення між викладачем і студентами сприятливої психологічної атмосфери, тому вважалось актуальним почати ознайомлювати студентів із інтерактивними технологіями на основі цього курсу. На початковому етапі викладач представив студентам програму майбутньої діяльності: перелік того, чим будуть займатись студенти, розкрив зміст майбутніх занять, спільно із студентами було визначено завдання і очікувані результати діяльності.

Відкрита позиція педагога, ґрунтовне представлення програми майбутньої спільної діяльності сприяли зняттю напруги в аудиторії, дозволило студентам побачити перспективу власної діяльності, позбутися почуття невпевненості і страху перед майбутнім.

Знайомство групи із завданнями експерименту усунуло відчуття маніпуляції. Студентам було пояснено, що таким способом їх не діагностують, а допомагають краще організувати свою діяльність для досягнення кращих успіхів.

В подальшій роботі відбувалось накопичення теоретичного матеріалу студентів. Основною задачею цього етапу було пояснити студентам важливість формування інтерактивної компетенції та методик використання інтерактивної технології у своїй діяльності. Важливо, щоб студенти розуміли, що ця технологія слугує не для розваги, а допомагає краще розібратись в матеріалі,

що вивчається, звернути увагу на деякі важливі аспекти, сприятиме набуттю потрібного досвіду.

Акцентувалась увага студентів на особливостях тієї чи іншої технології та ефектах, яких можливі досягнути при правильній роботі. Було роз'яснено, що деякі інтерактивні технології мають особливості при застосуванні.

Подальша робота була в режимі інтенсиву. На практичних заняттях використовувалось якомога більше інтерактивних технологій, для того, щоб студенти засвоїли основні правила використання інтерактиву в подальшій роботі. Перед ними були поставлені найрізноманітніші завдання: викладач пропонував аудиторії виконувати завдання мовчки, знаходячи відповідні способи взаємодії між собою; створювались власні інтерактивні технології й відбувалась демонстрація їх на занятті; проводились фрагменти класних годин із використанням інтерактивних технологій, створювався «маршрут» встановлення інтерактивної компетентності.

Часто інтерактивна технологія передбачає різноманітну діяльність учнів (студентів), котра регламентується певними правилами, які важко утримати у своїй увазі. Для кращого засвоєння тієї чи іншої технології на початку заняття студенти створювали алгоритм її проведення.

Створення алгоритму було із використанням інтерактивних технологій, наприклад, за допомогою технології «Океан». На листі паперу синього кольору викладач наклеював острови, кожен з яких символізує положення, правило, мету. На ньому робився відповідний підпис, щоб показати логіку технології, між островами наноситься маршрут вивчення – послідовність. Готовий плакат вивішувався на стіну навчальної аудиторії. Цікавим для студентів було створення «Карти дороги» зі знаками, які символізують той чи інший аспект змісту чи особливості наступної діяльності. Після створення алгоритму технологія вводилась у навчальний процес у вигляді ділової гри (хтось був викладачем, інші – учнями).

Особливість роботи класного керівника полягає в тому, що він працює більше з емоційною стороною особистості. Якщо на предметних заняттях зазвичай не прийнято говорити про свої переживання, відчуття, емоції, то під час проведення класної години – це дуже доречно. На лабораторних заняттях студенти спільно із викладачем обговорювали свої переживання, розповідали один одному про емоції і відчуття, які викликали у них зміст заняття, дії викладача, створювались проблемні ситуації в яких перевірялась швидкість реагування майбутнього класного керівника на проблему, та доцільність виходу із проблемної ситуації. Було продемонстровано діагностику емоційного стану учнів, що допоможе майбутньому класному керівнику виявити проблеми і труднощі в соціально-психологічному аспекті, вибудувати свою діяльність з врахуванням її результатів.

Студенти використовували інтерактивний метод «Градусник», який передбачає малювання великого уявного градусника на дошці або папері. Верхні й нижні значення шкали не мають відповідно перевищувати +12 і – 12. Знаючи, які емоції, відчуття переважають в учнів, педагог відповідно вибудовує свою діяльність. Якщо всі крапки на «Градуснику» знаходяться, наприклад, у верхній частині, яку ви обрали як позитивну, то педагог може починати проводити заняття. У разі, коли велика кількість крапок, що сигналізують про погане емоційне самопочуття, в такому випадку студенти разом із викладачем шукали спільне рішення для поліпшення психологічної атмосфери в аудиторії. Поговоривши з учнями і налаштувавши їх на виконання завдання, важливо перед початком заняття попросити їх розповісти про свої очікування і побоювання, що дозволить учителю краще розуміти свої дії.

Застосування технологій інтерактивного навчання припускає наявність різних способів розміщення меблів у класі. Психолог Д. Жак у статті «Припиніть виправдовувати неприйнятне» говорить, що у кожній аудиторії повинно бути декілька альтернативних схем розташування меблів:

1. «Клас» (столи розташовані традиційно)

2. «Коло» (учні розміщуються без столів на стільцях по колу, вчитель сідає в коло разом з учнями).
3. «Дискусійний клуб» (учні розміщуються малими групами (4-5 осіб) навколо декількох столів. Між столами є вільний простір для пересування).
4. «Буква «П»» (столи, за якими сидять учні, зсунуті і створюють букву «П». Вчительський стіл стоїть між «ногами» букви).
5. «Прямокутник» (Всі учні сідають за одним великими прямокутним столом по чотири його боки. Вчитель сидить разом з учнями) [20, с. 25].

Кожний з варіантів має свої специфічні особливості і припускає використання певних технологій. На практичних заняттях були випробуванні всі п'ять видів розташування стільців і розроблено схему доцільного використання кожного із них для певної інтерактивної технології (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Доцільність використання певного виду розташування стільців для конкретної технології

Метод	Клас	Буква П	Прямокутник	Коло	Дискусійний клуб
Лекція	+	+	+		
Індивідуальна робота	+	+	+		+
Групова робота				+	+
Перегляд фільму	+				
Робота в парах	+	+	+	+	+
Дискусії, дебати		+	+	+	+
Лабораторне заняття, експеримент	+	+			+

Щоб перевірити рівень оволодіння знаннями протягом курсу «Методика виховної роботи» для студентів було розроблено завдання інтерактивного характеру: «Змоделювати фрагмент виховного заняття» з обов'язковою умовою – використання інтерактивної технології.

Під час пропедевтичної практики студентів було ознайомлено із інтерактивною технологією «Перевернутий клас». Дана технологія являє собою педагогічну модель, в якій типова подача лекцій і організація домашніх завдань міняються місцями. Ця інноваційна технологія раніше не використовувалась у навчальній діяльності студентів, тому одразу викликала великий інтерес.

Поняття «перевернутого класу» спирається на такі ідеї, як активне навчання, залучення студентів у спільну діяльність, комбінована система навчання. Цінність перевернутих класів у можливості використовувати навчальний час для групових занять, де студенти можуть обговорити зміст лекції, перевірити свої знання і взаємодіяти один з одним в практичній діяльності. Під час навчальних занять роль викладача – виступати тренером або консультантом, заохочуючи студентів на самостійні дослідження і спільну роботу.

За допомогою перевернутого навчання студенти побачили зміну ролі викладачів в освітньому процесі, а самі студенти перестали бути пасивними учасниками в процесі навчання, який подається ним в готовому вигляді. Перевернута модель покладає велику відповідальність за навчання на плечі студентів, даючи їм стимул для експерименту. Діяльність може очолюватися студентами, а спілкування між студентами може стати визначальною рушійною силою процесу, спрямованого на навчання за допомогою практичних навичок.

Протягом пропедевтичної практики проводились фрагменти занять за принципом «перевернутого навчання»: використовувались відео та інші попередньо записані інформаційні носії, що дозволяло студентів повністю контролювати хід заняття: вони дивилися, перемотували назад або вперед по мірі необхідності.

Студентам сподобалась дана технологія, тому що вона в майбутньому полегшує їхню роботу з учнями в яких є певні фізичні обмеження, особливо за наявності субтитрів для людей з порушеннями слуху. Присвятивши час на уроці розбору матеріалу, вчителі мають можливість виявити помилки в сприйнятті, особливо ті, які широко поширені в класі. У той же час спільні проекти можуть сприяти соціальній взаємодії між учнями, полегшуючи процес сприйняття інформації один у одного.

Студенти були також ознайомлені із інформаційно-освітнього середовищем, яке побудоване на основі платформи дистанційного навчання Moodle. Як згадувалось раніше Moodle – це зручний банк інформації, якою можуть користуватися на робочих місцях без завантаження та інсталяції додаткового програмного забезпечення. Збереження та опрацювання даних на сервері Moodle дає можливість користувачам автоматично відслідковувати усі зміни в межах системи.

Для сучасного класного керівника дуже важливо вміти користуватись інформаційними технологіями, якщо він хоче бути успішним у своїй професії. Оволодіння інтерактивної компетенцією включає в себе і володіння інноваційними технологіями, тому студенти ретельно ознайомлювались з інформаційно-освітнім середовищем: спілкувались у форумах «Звичайне обговорення», де слухачі можуть прокоментувати визначену тему, але не можуть її створювати. У форумі «Кожен посилає одну тему», як і у «Стандартному форумі для загальних обговорень» студенти створювали свою тему для обговорення.

Користування Moodle відповідає принципам інтерактивної компетенції, яка включає в себе постійне навчання та удосконалення своїх знань, адже там міститься сукупність навчальних матеріалів, достатніх для успішного вивчення дисципліни (курсу, спецкурсу) і засоби організації, контролю та обліку навчальної діяльності слухачів.

Можна стверджувати, що процес навчання з використанням програмно-інструментальної платформи дистанційного навчання Moodle, має переваги, які дозволяють реалізовувати основні методичні принципи:

- достатній мотиваційний потенціал;
- відповідність принципам розвивального навчання;
- можливість багаторазового повторення навчального матеріалу;
- вища ступінь інтерактивності, ніж в аудиторії;
- модульність;
- доступність;
- індивідуалізація;
- наявність постійної активної довідкової системи;
- можливість здійснення самоконтролю;
- динамічність доступу до інформації;
- забезпечення наочності та багатоваріативності представлення інформації;
- конфіденційність.

При цьому, платформа Moodle не є статичною, навколо неї створено та успішно розвивається міжнародне співтовариство професійних ІТ – спеціалістів та викладачів, які займаються упровадженням електронних технологій в освітній процес.

Подальше ознайомлення студентів із інноваційними технологіями продовжилось в процесі вивчення курсу «Педагогічна майстерність». Подальша робота була спрямована для вироблення навиків користування педагогічною соціальною мережею.

Всеукраїнська соціальна платформа «ШколаПлюс» включає в себе можливість зручної комунікації між вчителем та батьками, учнями; цікаві методичні розробки для вчителів; педагогічні поради; онлайн-журнал досягнень учнів.

Переваги сайту:

- не потрібно готуватися до неприємної розмови з батьками про погану успішність учня. Сайт дозволяє миттєво надіслати відповідне повідомлення та ще й разом охопити батьків декількох учнів, що відстають;
- організація шкільного свята відбувається комфортно і оперативно, не встаючи з-за домашнього комп'ютера та не витрачаючи час на дзвінки;
- вчитель може продемонструвати свої досягнення, показати сертифікати, викласти для перегляду відеозаписи відкритих уроків, якщо можна миттєво завантажити всі ці документи в Портфоліо вчителя і демонструвати його всім бажаючим (рис 3.1);
- в мережі є функція створення електронного журналу, який допоможе батькам слідкувати за успішністю учня (рис 3. 2);
- можливе дистанційне навчання під час карантину та хвороби дитини;
- читання та коментування новин, різноманітних відомостей, матеріалів;

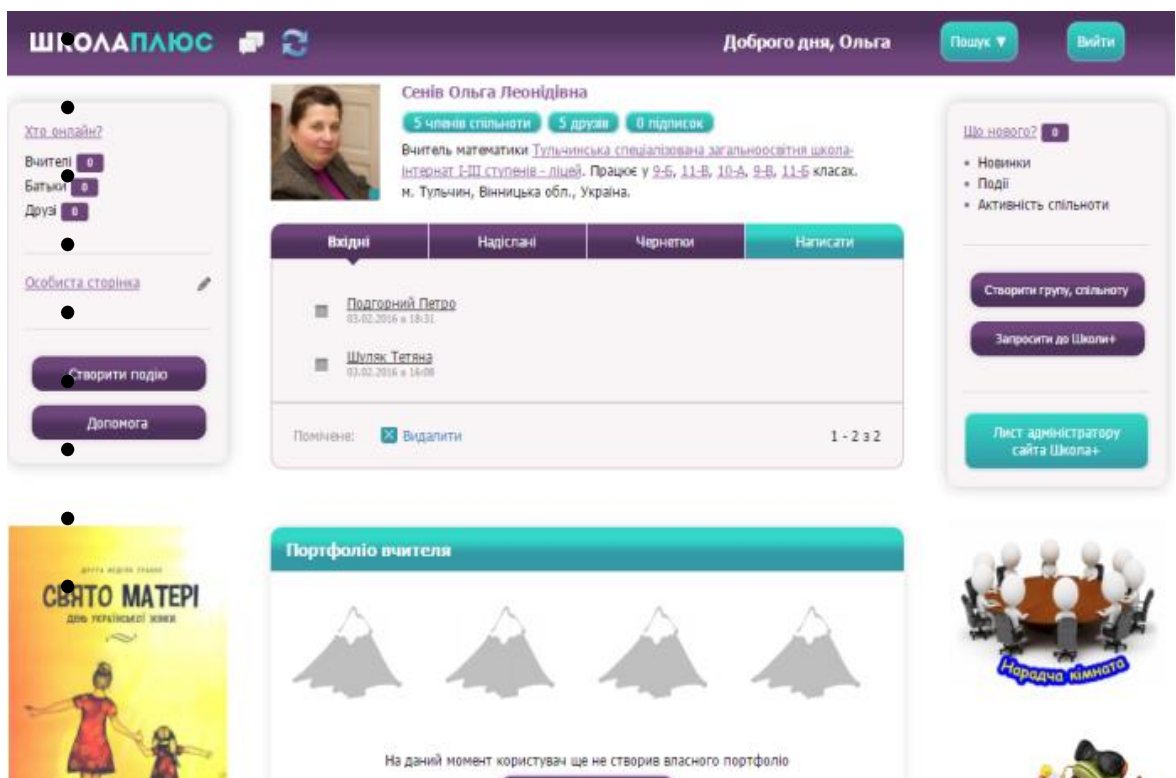

Рис 3.1. Робочий профіль соціальної мережі «ШколаПлюс»

- опублікування і отримання потрібних відомостей про розклад занять, навчання, завдання та ін.;
- можливість групової діяльності, спільне планування і наповнення навчального контенту, власних електронних освітніх ресурсів;
- наявність мобільної версії сторінок, що допомагає студенту і викладачу у зручний час та в будь-якому місці з пристроєм (мобільний телефон, планшет, нетбук, ноутбук, смартфон тощо), що має підключення до Інтернет-мережі зайти на власну сторінку.

Протягом курсу «Педагогічна майстерність» студенти активно ознайомлювались із новою соціальною мережею, що в подальшому полегшить їхню роботу з батьками та колегами. Така підготовка передбачала використання соціальних мереж в навчально-виховному процесі та сприяла обміну інформацією. Відбувалось помітне підвищення мотивації студентів у навчальній діяльності та стимулювання розвитку творчих здібностей і пізнавальних інтересів.

Прокудіна Мирослава
 м. Чернівці, Чернівецька обл., Україна
 Батьки: Прокудіна Вікторія
 учень 5-В класу, Комінальний дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад "Навчально-виховний комплекс "Любисток"

Оцінити учня

Так тримати! Молодець! Непогано! Може, але не хоче! Треба піднатиснути!

Оцінки учня

Натискайте на відповідні оцінки, після чого вони з'являться у блоці оцінок учня, який будуть бачити батьки даного учня

Блок оцінок учня, який бачать батьки даного учня

Молодець!
 Вчитель громадянської освіти
 26.12.2015

Треба піднатиснути!
 Вчитель громадянської освіти
 26.12.2015

Електронний щоденник
 Створити подію
 0. Портфоліо
 1. Дружба і членство у спільноті

Рис. 3.2. Класний журнал соціальної мережі «ШколаПлюс»

Студенти здобули потрібні навички роботи із соціальними мережами, сформулювали культуру спілкування у віртуальному середовищі. Всі ці чинники позитивно вплинули на формування не лише інтерактивної, а й інших професійних компетенцій. Роль викладача в цьому процесі – приклад для наслідування. Він зобов'язаний активізуватися та поширити свою присутність у мережевих спільнотах, виступати ініціаторами їх створення. На практичних заняттях студентів пояснили, що «ШколаПлюс» – це зручний повсякденний інструмент розповсюдження потрібної інформації і в умовах сучасного життєвого ритму він зобов'язаний володіти навичками користування цим сайтом.

На основі шкільного сайту «ШколаПлюс» було доведено, що користування соціальними мережами – необхідний навик сучасного класного керівника, якщо він хоче йти в ногу з часом. Вчитель має можливість ефективно організувати колективну роботу навчальної групи, довгострокову проектну діяльність, міжнародні обміни, в тому числі науково-освітні, мобільну безперервну освіту та самоосвіту.

На заключному етапі використання педагогічної технології формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників в якості методичного інструменту підвищення рівня сформованих здібностей обрано організацію і роботу «Театр педмайстерності». Під час участі у «Театрі педмайстерності» студенти компетентно аналізували головні фактори інтерактивного навчання:

- рівень мотивації студентів;
- психологічна і творча атмосфера на занятті;
- інтерактивні ролі вчителя і учнів;
- загальний характер перебігу заняття при застосуванні інтерактивних технологій і методів;
- орієнтація на особистість учня.

Після перегляду фрагментів театру, які заздалегідь готувались студентами відбувалось групова дискусія, де студенти висловлювали власну професійну думку щодо рівня врахованості визначених чинників, пропонували творчі і

альтернативні інтерактивні методи, які було доцільніше використати в тій чи іншій ситуації.

Зазначимо, що проведення «Театру педмайстерності» з подальшим обговоренням сприяло розширенню професійного і методичного досвіду і мотивувало студентів до удосконалення індивідуальних інтерактивних вмінь та здібностей. За допомогою розроблених анкет майбутні спеціалісти оцінювали рівень досягнутих результатів. Наведемо приклади тверджень анкет:

1. Дайте оцінку власним професійним якостям за такими критеріями: креативність; педагогічний досвід; мобільність; використання знань з основного предмету викладання; використання знань із суміжних дисциплін.
2. Обґрунтуйте власну думку про те, які чинники оптимізують процес формування інтерактивної компетенції: взаємодія у навчанні дозволяє підготувати учнів/студентів до взаємодії у навколишньому світі.

Після вивчення елементів інтерактиву проведено модульну контрольну роботу у форматі тесту із множинним вибором. Робота полягала у перевірці знань з основних понять і положень опрацьованого навчального матеріалу.

Підсумковим етапом реалізації спецкурсу було залікове заняття, до якого студенти готували індивідуальні інтерактивні виступи («Театр педмайстерності») або проводили у парах і малих групах педагогічну майстерню (тривалість 10-15 хв.) із застосуванням розроблених авторських інтерактивних технологій і методів проведення виховного заходу. Студенти самостійно обирали індивідуальний, парний або груповий режим роботи, який сприяв реалізації особистісно орієнтованого, компетентнісного, фасилітативного, комунікативного і гуманістичного підходів до формування інтерактивної компетенції і передбачав розкриття творчого потенціалу майбутніх класних керівників.

Таким чином, введення окреслених педагогічних умов в основні спецкурси педагогічного спрямування відбувалось із урахуванням вимог основних етапів створеної педагогічної технології.

На підсумковому етапі експерименту ми провели контрольний зріз, спрямований на визначення динаміки сформованості професійної спрямованості студентів експериментальної (ЕГ) та контрольної групи (КГ). Діагностика здійснювалася за допомогою різних методів, зокрема, за допомогою аналізу творчих робіт студентів: створення виховного фрагменту із застосуванням інтерактивної технології

3.2 Аналіз результатів експериментального дослідження

Розроблені засади формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки потребують здійснення перевірки їхньої ефективності шляхом реалізації у навчально-виховному процесі. Для досягнення цієї мети було проведено експериментальну роботу із виявлення рівнів сформованості інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників до і після впровадження визначених інтерактивних елементів.

Основні завдання експериментального етапу дослідження:

- 1) уточнити умови формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки;
- 2) теоретично пояснити доцільність формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки;
- 3) вивчити стан сформованості досліджуваної проблеми;
- 4) ввести елементи інтерактиву в основні дисципліни;
- 5) проаналізувати ефективність запропонованих умов [55, с. 130].

У педагогічних університетах формуванню інтерактивної компетенції студентів сприяє системна робота на лекціях, практичних і лабораторних заняттях, в ході пасивних, активних педагогічних практик та безпосередньо в процесі позааудиторної виховної роботи.

Програма експериментального дослідження включає в себе констатувальний та формувальний етапи. Мета констатувального етапу – вивчення фактичного стану сформованості інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників, а саме: здійснити аналіз педагогічних знань, умінь і здібностей майбутніх спеціалістів; визначити рівень особистісної і професійної мотивації майбутніх класних керівників до формування інтерактивної компетенції; виокремити труднощі формування означеної компетенції; виявити рівень педагогічної майстерності і досвіду майбутніх класних керівників щодо процесу формування інтерактивної компетенції.

З метою визначення професійної спрямованості відповідно до визначених компонентів, критеріїв і показників було використано низку методів наукового дослідження: аналіз педагогічної документації, вивчення продуктів творчої діяльності студентів, спостереження, бесіди, анкетування, тестування.

Дослідженням охоплено 48 студентів 4-х курсів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» інституту філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. У процесі дослідження було використано опитувальник для визначення сформованості інтерактивної компетенції на початку і наприкінці 4 курсу.

Проаналізуємо результати констатувального етапу педагогічного експерименту. Головним завданням було виявлення вхідного рівня сформованості інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників у відповідності до існуючих структурних компонентів шляхом проведення спостереження і опитування серед майбутніх учителів. Для здійснення самостійного оцінювання запропоновано опитувальні листи (оцінки комунікативних умінь за В. Ряховським, «Розуміння інтерактивної компетентності» (додатки Б, В)) і розроблену анкету, яка містила твердження, сформульовані за критеріями і показниками рівня сформованості інтерактивної компетентності.

Отже, на основі отриманих результатів зроблено висновок, що на констатувальному етапі експерименту у більшості респондентів виявлено низький і середній рівні сформованості інтерактивної компетенції. Майбутні класні керівники володіють поверховими знаннями про сутність і особливості формування інтерактивної компетенції або взагалі непоінформовані про професійну значущість досліджуваної компетентності. Студенти виявили недостатній рівень досвіду організації і реалізації інтерактивного навчання. Учасники опитування недостатньо усвідомлюють ступінь важливості інтерактивної компетенції у контексті виховної роботи класного керівника.

Ступінь сформованості здібностей інтерактивного спілкування і толерантного ставлення до думок інших учасників серед опитаних не є високим. Потребу у спілкуванні і взаємодії на виховних годинах визначено як фрагментарну або відсутню.

Про низький рівень професійних якостей, необхідних для ефективного формування інтерактивної компетенції, свідчить нездатність великої кількості опитаних дотримуватись правил етикету міжособистісної взаємодії і досягати спільних рішень у ході виконання завдань інтерактивного характеру.

Студенти із середнім рівнем сформованості інтерактивної компетенції володіють неглибокими інтерактивними знаннями і вміннями, але здатні виконувати інтерактивні завдання. Впродовж проведення самооцінювання майбутні класні керівники зізнались, що майже не володіють відповідними знаннями, вміннями і здібностями для раціонального процесу формування інтерактивної компетенції.

У деяких студентів виникають труднощі із взаємодією із різними дітьми, плануванням та дотриманням логічної структури виховного заняття, доцільним використанням наочності. Варто зазначити, що студенти не відчують потреби у професійному самовдосконаленні.

Зазначимо, що у процесі спостереження і проведення тестувань студенти продемонстрували недостатню відкритість до набуття практичного досвіду взаємодії і ознайомлення з новими прогресивними ідеями у професійній діяльності. Одержані результати анкетування засвідчили низький рівень сформованості інтерактивної компетенції.

Отримані дані свідчать про необхідність впровадження педагогічних умов підготовки майбутнього класного керівника до встановлення інтерактивної компетенції.

Навчання студентів контрольної групи здійснювалося традиційним способом; навчання студентів експериментальної групи реалізовувалося за розробленою умовами підготовки майбутнього класного керівника.

Контрольний етап експерименту включав в себе перевірку гіпотези дослідження. Для цього була виконана перевірка ефективності розроблених умов підготовки формування інтерактивної компетенції в майбутнього класного керівника.

Дослідження якості теоретичної підготовки (когнітивний компонент) показало, що майбутні класні керівники стали проявляти більшу активність в освоєнні педагогічної теорії. Вони продемонстрували вміння свідомо оперувати педагогічними поняттями «інтерація», «інтерактивна технологія», тощо; усвідомили сутність інтерактивної компетенції. Вони в основному правильно виділяють фактори розвитку компетентного класного керівника, можуть пояснити, що таке інтерактив, формулюють мету інтерактивного виховання, визначають напрями виховного процесу, формулюють завдання класного керівника на сучасному етапі, усвідомлюють важливість засвоєння інноваційних умінь у роботі. У студентів розширилось коло знань про педагогічну професію, структуру педагогічної діяльності, форми навчально-виховної роботи, які можна використовувати у професійній діяльності. Такі результати було виявлено після проведення повторного тестування на виявлення засвоєних студентами знань з педагогічних дисциплін, де використовувались інтерактивні технології

Значна частина студентів КГ усвідомила, що є найважливішим у педагогічній професії, що повинен знати майбутній класний керівник, на що звертати увагу, організовуючи навчально-виховний процес.

Результати першого і другого діагностичних зрізів за показником «Когнітивний компонент спрямованості майбутнього класного керівника» виявили, що зменшився відсоток тих студентів, які не розуміли специфіки інтерактивної компетентності: у студентів КГ з 57% до 49% , у студентів ЕГ – з 62% до 41% (низький рівень професійної спрямованості). Позитивна динаміка спостерігається й серед студентів середнього рівня: у КГ з 25% до 29%, в ЕГ – з 25 % до 33 %. Значна кількість студентів ЕГ показала високий рівень знань – з 12% до 25% (Табл. 3.1.).

Таблиця 3.1.

Динаміка рівнів сформованості когнітивного компоненту у майбутніх класних керівників.

Рівень	До експерименту				Після експерименту			
	К.Г.		Е.Г.		К.Г.		Е.Г.	
	к-сть студ.	%	к-сть студ.	%	к-сть студ.	%	к-сть студ.	%
Високий	4	17	3	12	5	21	6	25
Середній	6	25	6	25	7	29	8	33
Низький	14	57	15	62	12	49	10	41

Як показують результати дослідження, позитивним наслідком проведеної експериментальної роботи виявилась тенденція покращення емоційно-ціннісний компонент професійної спрямованості студентів і зменшилась кількість студентів із низьким рівнем сформованості цього компоненту

Високий рівень сформованості емоційно-ціннісний компоненту в ЕГ після проведених професійно-спрямованих заходів помітно підвищився. Збільшилась кількість студентів, в яких виникло глибоке розуміння особистісних якостей та здібностей, якими повинен володіти інтерактивно компетентний педагог, адекватна самооцінка студентом себе як суб'єкта, майбутнього учителя-вихователя, творча уява, прагнення творчо здійснювати навчально-виховну роботу.

Як позитивне, відзначаємо і той факт, що збільшилась кількість майбутніх вчителів із середнім рівнем емоційно-ціннісного компонента. Свідченням цього є те, що студенти глибше почали розуміти значущість інтерактивної компетенції, усвідомили себе як майбутніх класних керівників (Табл. 3.2.).

Таблиця 3.2.

*Динаміка рівнів сформованості емоційно-ціннісного компоненту у
майбутніх класних керівників.*

Рівень	До експерименту				Після експерименту			
	К.Г.		Е.Г.		К.Г.		Е.Г.	
	к-сть студ.	%	к-сть студ.	%	к-сть студ.	%	к-сть студ.	%
Високий	5	21	4	17	7	29	9	37
Середній	8	33	8	33	9	37	10	41
Низький	11	45	12	49	8	33	5	21

Варто відзначити, що зменшилася кількість студентів із низьким рівнем усвідомлення інтерактивної компетентності з 45% до 33% (в КГ); із 49 % до 21% (в ЕГ); із середнім рівнем дещо збільшилася - студентів КГ із 33% до 37%; у ЕГ із 33% до 41%. У той же час кількість студентів із високим рівнем готовності в КГ зросла з 21% до 29%, студентів ЕГ – із 17% до 37%.

Студентів із високим рівнем сформованості діяльнісного компоненту не багато у КГ, дещо більше в ЕГ. Такі студенти мають високий ступінь усвідомлення потреби ефективної організації інтерактивної навчально-виховної роботи з учнями, готові в майбутньому долати труднощі, пов'язані зі змістом та організацією навчально-виховного процесу класного керівника (Табл.3.3.).

Аналізуючи анкети студентів, зроблено висновок, що в студентів ЕГ значно покращився рівень діяльнісного компоненту професійної спрямованості. У студентів КГ лише частково простежуються позитивні зміни. Отримані експериментальні дані повторного діагностичного дослідження якості показника: «сформованість діяльного компоненту інтерактивної компетенції майбутнього класного керівника». Результати анкетування показали, що студенти знають, якими вміннями і навичками має володіти класний керівник, щоб бути інтерактивно компетентним, в цілому здатні в майбутньому використовувати ці вміння і навички у професійній діяльності.

Порівняння до- та післяекспериментальних даних сформованості діяльнісного компоненту професійної спрямованості майбутніх класних керівників класів свідчить, що спостерігаються позитивні зміни у фаховій підготовці майбутніх класних керівників.

Майбутні педагоги демонстрували здатність до розробки та впровадження організаційних форм у навчально-виховний процес, попередньо усвідомивши їхній розвивально-виховний потенціал, засвоївши теоретичні й методичні аспекти їх підготовки (Табл. 3. 3.).

Таблиця 3.3.

Динаміка рівнів сформованості діяльнісного компоненту у майбутніх класних керівників

Рівень	До експерименту				Після експерименту			
	К.Г.		Е.Г.		К.Г.		Е.Г.	
	к-сть студ.	%	к-сть студ.	%	к-сть студ.	%	к-сть студ.	%
Високий	3	12	2	8	4	16	5	21
Середній	6	25	5	21	7	29	8	33
Низький	15	61	17	70	13	53	11	45

На думку респондентів, вони поглибили знання про форми організації навчально-виховної діяльності. Під час участі в практичній інтерактивній роботі підвищився рівень сформованості організаторських умінь і навичок, необхідних для проведення навчально-виховної роботи, які вони практично використовують у майбутньому. Студенти змогли побачити специфіку розв'язання навчально-виховних ситуацій, які склались під час підготовки до певного заходу, у них сформувались уміння налагоджувати професійні зв'язки в колективі, комунікативні навички. Зменшилась кількість студентів, які недостатньо здатні до впровадження оптимальних форм навчально-виховної роботи з молодшими школярами - низький рівень у КГ зменшився із 61% до 53%, в ЕГ із 70% до 45%; середній зріс у КГ із 25% до 29%, в ЕГ – із 21 % до

33% . Натомість кількість студентів високого рівня збільшилась відповідно у КГ із 12% до 16%; в ЕГ із 8% до 21%.

Таблиця 3.4.

*Динаміка рівнів сформованості інтерактивної компетенції
у майбутніх класних керівників*

Рівень	Контрольна група				Експериментальна група			
	До експерименту		Після експерименту		До експерименту		Після експерименту	
	к-сть студ.	%	к-сть студ.	%	к-сть студ.	%	к-сть студ.	%
Високий	4	17	6	13	6	22	7	28
Середній	7	28	8	29	8	32	9	37
Низький	13	55	11	58	9	45	8	36

Кількісні і якісні дані, отримані під час дослідної роботи, показали позитивну динаміку усіх компонентів інтерактивної компетенції під впливом проведеної роботи. В цілому в ЕГ збільшилась кількість студентів, яких ми відносимо до високого рівня з 22% до 28 %, середнього рівня – з 32 % до 37 %, натомість зменшилась кількість студентів з низьким рівнем сформованості інтерактивної компетенції із 45 % до 36 %. У КГ позитивні зміни у рівні знань та умінь студентів є суттєво нижчими (Табл.3.4.).

Таким чином, за результатами дослідження ми спостерігаємо позитивну динаміку рівня зростання знань та умінь студентів протягом навчального року під впливом внесених змін до загальних курсів педагогічного спрямування.

Підсумовуючи результати дослідження, можемо зробити висновок, що формування інтерактивної компетенції потребує особливої уваги з боку викладачів університету, відділу виховної роботи, кураторів академгруп та, безумовно, узгоджених і скоординованих дій всіх учасників педагогічного процесу у ВНЗ. Адже у рамках цілеспрямованої професійної підготовки саме вони відіграють значну роль у процесі особистісного становлення майбутніх класних керівників.

Висновки до III розділу

Формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки відбувалося у спеціально організованих педагогічних умовах їхньої підготовки: усвідомлення студентами значущості використання інтерактивних технологій у процесі роботи класним керівником; постійне удосконалення форм організації навчальної діяльності та використання інтерактивних технологій у процесі підготовки майбутніх класних керівників; урахування сучасних умов освітньо-інформаційного простору щодо підготовки класного керівника, здатного до творчого вирішення проблемних питань, критичного аналізу ситуації взаємодії, особистісної і професійної рефлексій.

Проведене дослідження засвідчило, що формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників є одним із способів ефективності їхньої професійної підготовки на засадах активної взаємодії. Покращенню цього процесу сприяють відповідні методичні засоби, з-поміж яких: лекції проблемного характеру, методи ігрового моделювання, тренінгу, групової дискусії, аналізу конкретних педагогічних ситуацій, соціальної імпровізації; самостійної науково-дослідницької роботи студентів.

У ході формувального експерименту здійснювалось коригування рівнів сформованості компонентів інтерактивної компетентності. На цьому ж етапі було проведено обробку і аналіз результатів формувального експерименту, здійснено порівняння результатів рівнів оволодіння інтерактивною компетенцією студентів експериментальних (ЕГ) і контрольних груп (КГ). З цією метою нами було організовано і проведено у ЕГ різноманітні інтерактивні технології, які допомагали кращому засвоєнню знань, та набору потрібних умінь та навичок., які стануть у нагоді в майбутній професійній діяльності.

З урахуванням результатів констатувального етапу організовано і проведено формувальний етап експерименту, під час якого впроваджено авторські структурно-функціональні умови формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки.

Отже, результати проведеного педагогічного експерименту підтвердили висунуту гіпотезу нашого дослідження про ефективність втілення структурно-функціональних умов для формування інтерактивної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх класних керівників. Дані, отримані під час дослідної роботи, показали позитивні зрушення усіх компонентів інтерактивної компетентності під впливом впроваджених змін у навчальний процес. В цілому в ЕГ збільшилась кількість студентів, яких ми відносимо до високого рівня з 22% до 28 %, середнього рівня – з 32 % до 37 %, натомість зменшилась кількість студентів з низьким рівнем сформованості інтерактивної компетенції із 45 % до 36 %. У КГ позитивні зміни у рівні знань та умінь студентів є суттєво нижчими

ВИСНОВКИ

Наукове дослідження проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників та реалізація експериментальної роботи уможливили формулювання висновків.

1. З'ясовано сутність базових понять: «інтерактивна технологія», «інтерактивна взаємодія», «інтерактивна компетенція». Отже, інтерактивна технологія – це сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання і виховання, що дозволяють успішно реалізувати поставлені освітні цілі. В основі інтерактивної технології лежить інтерактивна взаємодія, яка розуміється як активізація роботи учнів – студентів в межах суб'єкт-суб'єктного спілкування, заснованому на процесі обміну інформацією, на формуванні знань, умінь встановлення міжособистісного контакту, прийняття спільних рішень, рівноправна участь у спілкуванні. На основі аналізу методичної літератури визначено поняття інтерактивна компетенція та окреслено основні її компоненти.
2. Запропоновано дефініцію поняття «формування інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників», що являє керований процес, спрямований на здобуття теоретичних та практичних знань, розвиток умінь та здібностей майбутніх педагогів з метою пізнання, навчання і виховання на засадах взаємодії і спілкування.
3. На основі проведеного аналізу структури інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників охарактеризовано компоненти оцінки рівня її сформованості: когнітивний, емоційно-ціннісний, діяльнісний та сформовано критерії: когнітивно-рефлексивний, мотиваційний, організаційний. Відповідно змодельовано три рівні сформованості інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників (високий, середній, низький). Розроблено й теоретично обґрунтовано структурно-функціональні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки, яка

містить взаємопов'язані елементи: мету, завдання, методологічні підходи, структурні та функціональні компоненти, технологію формування інтерактивної компетентності. У запропонованій технології визначено завдання і наукові підходи до навчання, уточнено педагогічні умови: усвідомлення студентами значущості використання інтерактивних технологій у процесі роботи класним керівником; постійне удосконалення форм організації навчальної діяльності та використання інтерактивних технологій у процесі підготовки майбутніх класних керівників; урахування сучасних умов освітньо-інформаційного простору щодо підготовки класного керівника, здатного до творчого вирішення проблемних питань, критичного аналізу ситуації взаємодії, особистісної і професійної рефлексії. Висвітлено основні етапи організації процесу професійної підготовки щодо формування означеного педагогічного явища.

4. Розроблено навчально-методичне забезпечення процесу формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників. Упродовж формувального експерименту реалізація педагогічних умов формування інтерактивної компетенції здійснювалася таким чином: в межах традиційних фахових дисциплін («Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності» «Методика виховної роботи в школі»), ознайомити майбутніх учителів з доробками вітчизняних і зарубіжних учених у галузі інтерактивного навчання в сучасній школі. Ефективності цього процесу сприяли відповідні методичні засоби, з-поміж яких: лекції проблемного характеру, методи ігрового моделювання, тренінгу, групової дискусії, аналізу конкретних педагогічних ситуацій, імпровізації; самостійна науково-дослідна робота студентів. Експериментально перевірено доцільність та ефективність упровадження структурно-функціональних умов формування інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників у процесі професійної підготовки. Програму педагогічного експерименту

розроблено із урахуванням, констатувального і формувального етапів, на кожному з яких узгоджено мету, форми і методи навчання. У результаті впровадження авторських умов виявлено, що кількісні показники та якісні характеристики рівнів сформованості інтерактивної компетенції майбутніх класних керівників в експериментальній групі значно вищі, ніж у контрольній. В цілому в експериментальній групі показники високого рівня збільшилась з 22% до 28 %, середнього рівня – з 32 % до 37 %, натомість зменшилась кількість студентів з низьким рівнем сформованості інтерактивної компетенції із 45 % до 36 %.

Література

1. Атемова Л. Педагогіка і методика вищої школи. – Київ : «Кондор», 2008. – 271 с.
2. Басараба Н. Платформа дистанційного навчання MOODLE та її використання в організації навчального процесу [Електронний ресурс] / Н. Басараба. – Режим доступу: file:///C:/Users/III/Downloads/Npd_2013_2_17.pdf
3. Бібік Н. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : досвід і та українські перспективи : [монографія] / Н. Бібік, О. Локшина / під заг. ред. О. Овчарук. – Київ : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
4. Бобрицька В. Професійна підготовка майбутнього вчителя в реаліях процесу реформування освіти / В. І. Бобрицька // Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – 2005. – № 59. – С. 14 – 24.
5. Ваколюк А. Особливості змісту роботи класного керівника в начальних закладах / А. Ваколюк // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 7. – С. 29 – 35.
6. Габрусев В. Дистанційне навчання – це просто / В. Габрусев. – К. : Шкільний світ, 2011. – С. 84.
7. Гоменюк З. Розвиток професійної майстерності педагогів / З. Гоменюк, Т. Плакун // Завучу. Усе для роботи. – 2010. – Листопад (№ 22). – С. 17 – 21.
8. Гомонюк О. Використання інтерактивних технологій як засобу формування професійно-педагогічної культури майбутнього соціального педагога // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Київ : 2009. – № 4. – С. 43 – 51.
9. Грабовська С. Інтерактивне навчання у вузі: проблеми і перспективи / С. Грабовська // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – Вип. 15. – С. 171 – 176.

10. Гуревич Р. Компетентнісна освіта у вищій педагогічній школі: методичний посібник / Р. Гуревич, М. Кадемія, Л. Шевченко. – [2-ге вид. доп.]. – Вінниця: Планер, 2010. – 166 с.
11. Гуревич Р. Формування освітнього інформаційного середовища для підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах : [монографія]; за заг. ред. доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України Р. Гуревич. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2015. – 426.
12. Гуткина Л. Настільна книга класного керівника / Л. Гуткина. – М. : Центр «Педагогічний пошук», 2004. –144 с.
13. Данілова І. Приречений на...компетентність: розвиток професійної майстерності педагогів шляхом упровадження інноваційних форм та методів роботи / І. Данілова // Управління освітою. – 2012. – Липень (№ 13). – С. 24 – 25.
14. Завалевська О. Інтерактивні методи формування професійного самоусвідомлення майбутніх фахівців вищих технічних закладів // Наука і Освіта. – 2009. – № 7. – С. 68 – 72.
15. Зданевич Л. Компетентнісний підхід як основа професійної готовності майбутнього вихователя до роботи з дезадаптованими дошкільниками / Л. Зданевич // Модернізація загальної та професійної освіти в умовах глобального світу : тези доповідей всеукр. наук.-практ. конф., 22–23 берез. 2013 р. / [за ред. В. М. Огаренко та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2013. – С. 155 – 158.
16. Зимняя И. Ключевые компетенции – новая парадигма результатов современного образования // Интернет-журнал «Эйдос». – 2006. – 5 мая [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.html>
17. Єльнікова О. Управління впровадженням інтерактивних освітніх технологій у навчальний процес загальноосвітнього навчального закладу

- [Текст] : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Єльнікова Олена Вікторівна. – К., 2005. – 245 с.
18. Івашнюва С. Використання соціальних сервісів та соціальних мереж в освіті / С. Івашнюва // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2012. – №2, - С. 15 – 17.
 19. Ільченко В. Інтерактивний підхід в освіті / В. Ільченко // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України : головний ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
 20. Інтерактивні технології: теорія і методика. Посібник для викладачів ПТУ, коледжів та всіх тих, хто цікавиться застосуванням інтерактивних технологій у навчальному процесі задля його вдосконалення. навч.-метод. посіб. для вчителів / [О. Пометун, Н. Побірченко, Г. Коберник, О. Комар Т. Торчинська]. Умань-Київ, 2008, – 94 с.
 21. Ізвекова Н. Моніторинг професійної компетентності педагогів / Н. Ізвекова // Школа. – 2013. – № 3. – С. 64 – 95.
 22. Касьяненко М. Педагогіка співробітництва. Київ : «Вища школа», 1993. – 319 с.
 23. Кирильчук С. Застосування соціальних мереж у процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. Матеріали наукової конференції. Електронний ресурс [режим доступу]: <http://konferenzia.ukrainianforum.net/t72-topic>
 24. Кірдан О. Психолого-педагогічні аспекти професійної підготовки до виконання функцій класного керівника / О. Кірдан // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – №4. – С. 229 – 235.
 25. Класний керівник у сучасній школі : метод. посіб. / В. Оржеховська, О. Пилипенко та ін. – К. : Інститут змісту і методів навчання, 1996. – 156 с.
 26. Клименко О. Социальные сети как средство обучения и взаимодействия участников образовательного процесса / О. Клименко // Теория и практика образования в современном мире : материалы Междунар. науч.

- конф. (г. Санкт-Петербург, фев. 2012 г.). – Санкт-Петербург : Реноме, 2012. – С. 405-407.
27. Ковальчук В. Педагогічні умови модернізації фахової підготовки сучасного вчителя / В. Ковальчук // Початкова школа. – 2014. – № 10. – С. 30 – 33.
28. Колісник Л. Технологія активного та інтерактивного навчання на заняттях з основ педагогічної майстерності. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / гол. ред. : Мартинюк М. Г. К. : Міленіум, 2008. – 184 с.
29. Комар О. Нове покоління обирає інтерактивні технології навчання. Підготовка педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах у контексті процесів глобалізації: Матеріали Всеукраїнської наук.-метод.конф. м. Умань, 17-18 листопада 2005р. / ред. Н. Побірченко та ін. – К. : Міленіум, 2005. – 212 с.
30. Король В. Прагнути ідеалу. Аксиологічний підхід до особистісно орієнтованого виховання // Гуманітарні науки. – 2004. – № 2. – С. 30 – 34.
31. Коршунова Л. Единство и различие значений терминов «условие» и «средство» в педагогике / Л. Коршунова // Новые исследования в педагогической науке. – 1991. – № 1. – С. 6–11.
32. Крамаренко Т. Сучасні інтерактивні та інформаційно-комунікаційні технології навчання у вищій школі / Т. Крамаренко, С. Мединська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 3. – С. 280-287.
33. Краевский В. Методология педагогики : Новый этап: учебное пособие для студентов высших учебных заведений / В. Краевский, Е. Бережнова. – Москва : Издательский центр «Академия», 2006. – 400 с
34. Красильникова Г. Компетентнісний підхід в освіті: аналіз термінології / Г. Красильникова, В. Гриценко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

- Серія: педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2009. – Вип. 28. – С. 381 – 385.
35. Кремень В. Вища освіта України і Болонський Процес. Навчальний посібник за ред. В. Кременя / В. Кремень. – Тернопіль : Навчальна Книга – Богдан, 2004. – 338 с.
36. Кремень В. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). – К. : Грамота, 2003. – 216 с.
37. Кривчикова Г. Методика інтерактивного навчання писемного мовлення майбутніх учителів англійської мови [Текст] : дис. ... канд. пед наук : 13.00.02 / Кривчикова Галина Федорівна. – Харків, 2005. – 338 с.
38. Кучай О. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти / О. Кучай // Рідна школа. – 2009. – № 11. – С. 44-47.
39. Лавриченко Н. Проблеми гуманістичного спрямування шкільної соціалізації: педагогічні роздуми і нотатки / Н. Лавриченко. – К. : ТОВ «Інсайт-плюс», 2006. – 279 с.
40. Лісогубова Т. Кроки до майстерності: якості професійної діяльності вчителя / Т. Лісогубова // Педагогічна майстерня. – 2015. – № 3. – С. 11 – 14.
41. Мельник Л. Модель формування готовності майбутніх вчителів до використання інтерактивних технологій у навчальному процесі / Л. Мельник // Науковий збірник ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія педагогіка і психологія. – Вінниця, 2009. – Вип. 28. – С. 215 – 218.
42. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / [авт.-упоряд. В. Андрєєва, В. Григораш] – Харків : Вид. група «Основа», 2006. – 352 с.
43. Наход С. Інтерактивні технології у формуванні прогностичних умінь майбутніх фахівців / С. Наход // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. – 2014. – Вип. 3. – С. 211 – 217.

44. Наход С. Педагогічний потенціал інтерактивних технологій навчання / С. Наход // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія педагогіка. – 2014. – №2 (13). – С. 260 – 265.
45. Невмержицький О. Педагогічні технології – зваби і загрози / О. Невмержицький // Вища освіта України. – 2006. – № 1. – С. 97 – 101.
46. Павленко Н. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій [Текст] : дис. ... канд. пед наук : 13.00.04 / Павленко Наталія Олександрівна. – Полтава, 2008. – 332 с.
47. Педагогічний словник / [ред. – упоряд. М. Ярмаченко]. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
48. Пищик О. Розвиток професійної компетентності педагога / О. Пищик // Педагогічна майстерня. – 2014. – № 8. – С. 5 – 6.
49. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навчальний посібник / О. Пехота, В. Будає та ін. / за ред. І. Зязюна, О. Пехоти. – Київ : Видавництво А.С.К., 2003. – 240 с
50. Пометун О. Технологія інтерактивного навчання як інноваційне педагогічне явище / О. Пометун // Рідна Школа. – 2007. – № 5. – С. 46 – 49.
51. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. Пометун. – К. : СПД Кулінічев Б, 2007. – 144 с.
52. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : [наук.-метод. посібн.] / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
53. Попова С. Педагогічна підтримка в роботі вчителя і класного керівника / С. Попова. – М. : Центр «Педагогічний пошук», 2005. – 176 с.
54. Радишевська М. Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у США [Електронний ресурс] /

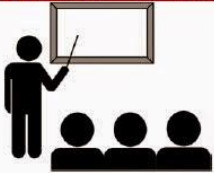

- М. Радишевська. // Порівняльно-педагогічні студії. – 2010. - № 3-4. –
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppstud_2010_3-4_21
55. Радишевська М. Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. Наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Радишевська Марія Миколаївна; Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2015. – 306 с.
56. Радкевич О. П. Конфіденційність персональної інформації педагогічних працівників ПТНЗ під час інформаційно-аналітичної діяльності в мережі Інтернет / О. П. Радкевич // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. пр. – Львів : ЛДУ БЖД, 2015. – [Вип. 4, част. 2.]. – С. 85 – 87.
57. Рекомендації щодо планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальноосвітньої середньої освіти, Міністерство освіти і науки України від 30.08.2002 року № 1/9-392 // Директор школи. – 2003. – № 3–4.
58. Савельєва К. Інтерактивні технології навчання як засіб розвитку творчого потенціалу, професіонального становлення майбутнього педагога // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2008. – № 1. – С. 22 – 23.
59. Саєнко Т. Формування творчої активності майбутнього вчителя / Т. Саєнко // Рідна школа. – 2007. – № 9. – С. 28 – 31.
60. Скрипник М. Інтерактивне навчання: Основні поняття // Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання. Бібліотека «Шкільного світу». – К.: «Редакція загально педагогічних газет». – 2005. – 96 с.
61. Созоне В. Організація виховної роботи в класі / В. Созоне. – М. : Центр «Педагогічний пошук», 2002. –160 с.
62. Суворова Н. Интерактивное обучение: новые подходы / Н. Суворова // Дистанционное и виртуальное обучение: дайджест рос. и зарубеж. прессы. – 2001. – №2. – С. 46 – 48.

63. Стефановська Т. Класний керівник: Функції та основні напрями діяльності : навчальний посібник для вузів/ Т. Стефановська. – 2-е вид., стереотип. – М.: Академія, 2006. – 192 с.
64. Татур Ю. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю. Татур // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 3. – С. 20 – 26.
65. Тихомирова О. Содержание профессиональной компетентности педагога в дошкольном образовании / О. Тихомирова // Ярославский педагогический вестник – 2011 – № 2 – Том II (Психолого-педагогические науки). – С. 193– 197.
66. Трофименко С. Компетентнісний підхід до освітнього процесу як вимога сучасності / С. Трофименко // Управління школою. – 2007. – № 19–21 (175–177). – С. 50 – 51.
67. Трофіменко А. О. Формування навчальних компетентностей у майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу [Текст] : дис. ... канд. пед наук : 13.00.04 / Трофіменко Анастасія Олександрівна. Тернопіль, 2008. – 226 с.
68. Черноусова Ф. Напрями, зміст, форми і методи виховної роботи класного керівника на діагностичній основі / Ф. Черноусова. – М. : Центр «Педагогічний пошук», 2004. –160 с.
69. Ярошенко О. Педагогічна технологія як дидактична категорія / О. Ярошенко // Біологія і хімія в школі. – 2005. – № 4. – С. 14 – 17.
70. Яценко С. Модель особистісно орієнтованого навчання: обґрунтування структури та сутності компонентів / С. Л. Яценко // Професійна педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку. – Житомир : Вид - во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 396 с.

Додатки

Додаток А

Переваги перевернутого навчання над традиційним

	<u>Традиційне навчання</u> 	<u>Перевернуте навчання</u>
Підготовка до уроку (актуалізація)	<u>Учні</u> читають задані матеріали до уроку	<u>Учні</u> готуються до уроку за допомогою інтерактивних навчальних матеріалів (проблемні питання)
	<u>Вчитель</u> готує урок (лекцію)	<u>Вчитель</u> готує інтерактивні матеріали по проблемних питаннях матеріалу
Перед уроком	<u>Учні</u> мають дуже обмежену інформацію щодо теми уроку (частіше - не мають взагалі)	<u>Учні</u> мають конкретні уявлення запитання, на які хочуть отримати відповіді на уроці
	<u>Вчитель</u> припускає та узагальнює ті проблеми, які учням можуть мати при вивченні матеріалу	<u>Вчитель</u> вже знає де учні потребують допомоги
Під час уроку	<u>Учні</u> слухають вчителя про те, як використати це знання	<u>Учні</u> практикуються використовувати знання в практиці (отримують навички)
	<u>Вчитель</u> переказує матеріал учням	<u>Вчитель</u> готує та організовує процес навчання, на основі міні-лекцій та зворотного зв'язку
Після уроку	<u>Учням</u> задається домашня робота (практичні) для самостійної роботи. Зворотній зв'язок або відсутній, або запізнілий	<u>Учням</u> задається продовжувати застосовувати свої навички в знаннях після практичної роботи і зворотного зв'язку в класі.
	<u>Вчитель</u> використовує минулий досвід та матеріали	<u>Вчитель</u> надає учням додаткові роз'яснення (відео) та необхідні матеріали за темою уроку.
Вдома	<u>Учням</u> необхідне повторення вивчення матеріалу, що вивчили на уроці. (повторення теорії)	<u>Учні</u> використовують можливість звернутися за допомогою онлайн, якщо їм це необхідно. Для повторення теоретичного матеріалу, учні мають відео міні-лекцію.
	<u>Вчитель</u> часто повторює матеріал при поясненні різним учням	<u>Вчитель</u> дбає про поглиблення знань учнів для глибшого розуміння матеріалу.

Додаток Б

*Тест В.Ф. Ряховського на визначення загального рівня комунікації.
Для визначення рівня вашої комунікативності слід відповісти на
запропоновані нижче запитання.*

Варіанти відповідей «так» – 2 очки, «ні» – 0, «іноді» – 1.

1. Вас чекає ординарна чи ділова зустріч. Чи вибиває вас з колії її очікування?
2. Чи не відкладете ви візиту до лікаря до останнього моменту?
3. Чи викликає у вас ніяковість і невдоволення доручення виступити з доповіддю, повідомленням, інформацією на будь-якій нараді, зборах чи іншому подібному заході?
4. Вам пропонують поїхати у відрядження туди, де ви ніколи не були. Чи докладаєте ви максимум зусиль, щоб уникнути цього відрядження?
5. Чи люблять ви ділитися своїми переживаннями з кимось?
6. Чи дратує вас, якщо незнайома людина на вулиці звертається до вас із проханням (показати дорогу, назвати час, відповісти на якесь запитання)?
7. Чи вірите ви, що існує проблема батьків і дітей, що людям різних поколінь важко розуміти одне одного?
8. Чи посоромитесь ви нагадати знайомому, що він забув вам повернути невелику суму грошей, яку позичив кілька місяців тому?
9. У ресторані чи в їдальні вам подали недоброякісну страву. Чи промовчите ви, лише сердито відсунувши тарілку?
10. Залишившись наодинці з незнайомою людиною, ви не вступите з нею в бесіду і відчуєте себе обтяженим(ою), якщо першою заговорить вона. Чи так це?
11. Чи жахастесь ви будь-якої великої черги, хоч би де вона була (у магазині, бібліотеці, касі кінотеатру)? Віддасте перевагу відмові від свого наміру чи станете у хвіст і будете знемагати в очікуванні?
12. Чи боїтесь ви брати участь у будь-якій комісії з розгляду конфліктної

ситуації?

13. У вас є власні індивідуальні критерії оцінки творів літератури, мистецтва, культури, і ні з чийми міркуваннями ви не рахуєтесь. Чи так це?

14. Почувши будь-де в кулуарах висловлювання явно помилкової точки зору з добре відомого вам питання, чи віддасте ви перевагу мовчанню і не вступите в суперечку?

15. Чи викликає у вас неприємне почуття будь-яке прохання допомогти розібратися в тому чи іншому службовому питанні або навчальній темі?

16. Вам краще викласти свою точку зору (міркування, оцінку) в письмовій формі, ніж в усній?

Слід дати відповіді і підрахувати суму набраних балів. За класифікатором визначено категорії людей:

30-32 очки - ви явно некомунікабельні.

25-29 очок - ви замкнені, мовчазні, віддаєте перевагу самотності.

19-24 очки - ви певною мірою комунікабельні й у незнайомих обставинах почуваете себе цілком упевнено.

14-18 очок - нормальна комунікабельність.

9-13 очок - ви досить комунікабельні (іноді навіть занадто).

4-8 очок - комунікабельність ваша дуже висока; скрізь почуваете себе прекрасно; беретесь за будь-яку справу, хоча далеко не завжди можете її довести до кінця.

3 очки - ваша комунікабельність має хворобливий характер. Ви балакучі, багатослівні, втручаєтесь у справи, в яких зовсім не компетентні, запальні й образливі.

Додаток В

Діагностичне завдання на «Розуміння інтерактивної компетентності»

1. Дайте власну оцінку ступені важливості формування інтерактивної компетентності (ІК) в учнів та студентів.

1. Виникнення цього питання зумовлено новітніми змінами освітнього простору.

1 2 3 4 5

2. Саме цього не вистачає учителям для ефективного спілкування з учнями/студентами у навчально-виховному процесі.

1 2 3 4 5

3. Вважаю, що вивчення цього аспекту забере багато часу.

1 2 3 4 5

4. Не варто цим займатися, учням/студентам це нецікаво.

1 2 3 4 5

5. Це важливо і доречно для всебічного розвитку особистості учнів/студентів.

1 2 3 4 5

2. Наскільки Ви є обізнаними щодо формування інтерактивної компетентності (ІК):

1. Володію необхідною інформацією у повній мірі.

1 2 3 4 5

2. Володію поверховим рівнем знань.

1 2 3 4 5

3. Маю уявлення про це з навчальної програми.

1 2 3 4 5

4. Відчуваю потребу у збагаченні власних знань щодо формування ІК

1 2 3 4 5

5. Не володію такими знаннями взагалі.

1 2 3 4 5

3. Які цілі у роботі з учнями у процесі формування ІК мають, на Вашу думку, основне значення?

1. Дотримуватись вимог навчальної програми.

1 2 3 4 5

2. Сприяти оволодінню учнями/студентами знаннями і вміннями, необхідними для формування ІК.

1 2 3 4 5

3. Викликати зацікавленість в учнів/студентів до інтеракції (взаємодії) під час навчання.

1 2 3 4 5

4. Мотивувати учнів/студентів до збагачення обсягу вмінь спілкування і взаємодії.

1 2 3 4 5

5. Розвивати в учнів/студентів творчий підхід до процесу формування ІК.

1 2 3 4 5

4. Висловіть Вашу думку про те, як слід здійснювати процес формування ІК в учнів

1. Навчально-виховний процес слід організовувати з урахуванням особистих властивостей, інтересів та здібностей кожного з учнів

1 2 3 4 5

2. Процес набуття нових знань має відбуватися на основі вже сформованих знань та досвіду.

1 2 3 4 5

3. Учні повинні отримувати задоволення від пізнання нової інформації.

1 2 3 4 5

(фото звіт із залікового заняття «Театр педмайстерності»)

Додаток Д

АНКЕТА**на виявлення рівня сформованості інтерактивної компетентності
майбутнього класного керівника**

№ п/п	Твердження	Самооцінка
1.	Я добираю навчальний матеріал для конкретних інтерактивних ситуацій	1 2 3
2.	Я прагну оволодіти вміннями суб'єкт–суб'єктної взаємодії	1 2 3
3.	Я аналізую зміст програм, підручників, навчальних посібників з метою їх використання у процесі формування ІК.	1 2 3
4.	Я аналізую існуючі педагогічні ситуації з метою покращеного процесу формування ІК	1 2 3
5.	Я беру участь у процесі взаємодії, побудованому за принципом «рівний рівному»	1 2 3
6.	Я використовую рефлексійні здібності щодо якості отриманих знань, вмінь або дій.	1 2 3
7.	Я прогножую можливі нові навчальні досягнення відповідно до наявних результатів	1 2 3
8.	Я оцінюю зміст досягнутих результатів інтерактивного спілкування і співробітництва.	1 2 3
9.	Я аналізую власну діяльність у процесі формування ІК	1 2 3
10.	Я контролюю навчальні успіхи та невдачі	1 2 3
11.	Я здобуваю практичний і професійний досвід взаємодії	1 2 3
12.	Я опрацьовую самостійно необхідні інформаційні ресурси	1 2 3
13.	Я постійно знайомлюсь з новою інформацією у сфері інтерактивних технологій.	1 2 3
14.	Я самостійно координую дії різних людей.	1 2 3
15.	Я навчаюсь уважно та з великим зацікавленням слухати співбесідника.	1 2 3
16.	Я прагну самовдосконалення та самореалізації у професійній діяльності.	1 2 3
17.	Я використовую нагоду виявляти свої організаторські здібності.	1 2 3
18.	Я наполегливо досягаю поставленої мети	1 2 3

Додаток Е

Інтерактивні технології для розвитку комунікативних здібностей

Технології опрацювання дискусійних питань

Мета: сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорюваної проблеми.

Методичні поради:

- проведення дискусії необхідно починати з постановки конкретного дискусійного питання (тобто такого, яке не має однозначної відповіді і допускає різні варіанти вирішення, зокрема протилежні);
- не слід висувати питання на зразок: хто правий, а хто – ні в тому чи іншому питанні;
- в центрі уваги має бути ймовірний перебіг (Що було б можливим за тим чи іншим збігом обставин? Що могло б відбуватись, якби...) Чи були альтернативні можливості, дії?
- всі вислови учнів мають бути у руслі обговорюваної теми;
- вчитель має виправляти помилки і неточності, яких припускаються учні, та спонукати учнів робити те саме;
- всі твердження учнів повинні супроводжуватись аргументацією, обґрунтуванням, для чого вчитель ставить питання на зразок: «Які факти свідчать на користь твоєї думки?», «Як ти мислив, коли дійшов такого висновку?»
- дискусія може закінчуватися як консенсусом (прийняттям узгодженого рішення), так і збереженням існуючих розбіжностей між учасниками дискусії.

У світовій практиці використання дискусії у навчанні набули поширення різні варіанти організації обміну думок між учасниками, різні технології проведення дискусії, опрацювання дискусійних питань.

Метод ПРЕС

Мета: використовується при обговоренні дискусійних питань та при

проведенні вправ, в яких потрібно зайняти й чітко аргументувати визначену позицію з проблеми, що обговорюється. Метод учить учнів виробляти й формулювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стислій формі, переконувати інших.

Методичні вказівки:

1. Роздайте матеріали, в яких зазначені чотири етапи методу ПРЕС.

- Висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає ваша точка зору (починаючи зі слів - ...я вважаю, що ...)
- Поясніть причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази (починайте зі слів -...тому, що...)
- Наведіть приклади, додаткові аргументи на підтримку вашої позиції, наведіть факти, які демонструють ваші докази (-...наприклад...)
- Узагальніть свою думку (зробіть висновок, починаючи словами: (-Отже, ...таким чином ...)

2. Поясніть механізм етапів ПРЕС-методу і дайте відповідь на можливі запитання учнів. Наведіть приклад до кожного з етапів.

3. Запропонуйте бажаним спробувати застосувати цей метод до будь-якої проблеми на їхній вибір.

4. Перевірте, чи розуміють учні механізм застосування методу. Етапи можна адаптувати, пропонуючи учням наводити декілька варіантів своїх думок або прикладів.

5. Коли формула буде зрозуміла всім учням, запропонуйте їм спробувати висловитися користуючись цим методом. Застосовуйте метод «Прес» на всіх заняттях, де потрібна аргументація учнями своєї думки.

Пам'ятка для учнів:

Щоб бути переконливим, вам потрібно висловлюватись за такою схемою:

- Позиція: починайте зі слів «...я вважаю, що ...»
- Обґрунтування: починайте зі слів «...тому, що...»
- Приклад: починаючи словами «.. наприклад ...»

- Висновки: закінчіть словами «Отже, ...таким чином ...»

Мозковий штурм

Мета: зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх учнів протягом обмеженого часу.

Методичні вказівки: Після презентації проблеми та чіткого формулювання проблемного питання (його краще записати на дошці) запропонуйте всім висловити ідеї, коментарі, навести фрази чи слова, пов'язані з цією проблемою. Запишіть усі пропозиції на дошці чи на великому аркуші паперу в порядку їх виголошення без зауважень, коментарів чи запитань. Зверніть увагу на такі моменти.

1. Під час «висування ідей» не пропускайте жодної. Якщо ви будете судити про ідеї й оцінювати їх під час висловлювання, учні зосередять більше уваги на відстоюванні своїх ідей, ніж на спробах запропонувати нові і більш досконалі.

2. Необхідно заохочувати всіх до висування якомога більшої кількості ідей. Варто підтримувати й фіксувати навіть фантастичні ідеї. (Якщо під час мозкового штурму не вдасться одержати багато ідей, це може пояснюватися тим, що учасники піддають свої ідеї цензурі – двічі подумують перед тим, як висловлять.)

3. Кількість ідей заохочується. В остаточному підсумку кількість породжує якість. В умовах висування великої кількості ідей учасники штурму мають можливість пофантазувати.

4. Спонукайте всіх учнів розвивати або змінювати ідеї інших. Об'єднання або зміна раніше висунутих ідей часто веде до висунення нових, що перевершують первинні.

5. У класі можна повісити такий плакат:

- А. Кажіть усе, що прийде вам у голову.
- В. Не обговорюйте і не критикуйте висловлювання інших .
- С. Можна повторювати ідеї, запропоновані будь-ким іншим.
- Д. Розширення запропонованої ідеї заохочується.

6. На закінчення обговоріть й оцініть запропоновані ідеї.

Пам'ятка для учнів:

- Уважно прочитайте записане на дошці питання.
- Думаючи про проблему, висувайте ідеї щодо її розв'язання.
- Всі ідеї записуються на дошці.
- Уважно подивіться на список ідей та виберіть ті, які справді сприятимуть вирішенню проблеми.

Займи позицію

Мета: використовується на початку уроку для демонстрації розмаїття поглядів на проблему, що вивчатиметься, або після опанування учнями певною інформацією з проблеми і усвідомлення ними можливості протилежних позицій щодо її вирішення. Слід використовувати дві протилежні думки, які не мають одної (правильної) відповіді. Розглядаючи протилежні позиції з дискусійної проблеми, учні:

- знайомляться з альтернативними поглядами;
- прогнозують, які наслідки будуть мати індивідуальні позиції і політичні рішення для суспільства, для окремих людей;
- на практиці використовують уміння захищати власну позицію;
- вчаться вислуховувати інших;
- отримують додаткові знання з теми.

Методичні вказівки:

1. Запропонуйте учням дискусійне питання і попросіть їх визначити власну позицію щодо цього питання.

2. Розмістіть плакати в протилежних кінцях кімнати. На одному з них написано – згідний (згідна), на іншому – не згідний (не згідна). (Варіанти: на плакатах можуть бути викладені полярні позиції щодо проблеми: наприклад, — треба заборонити палити в громадських місцях – і – не можна заборонити паління в громадських місцях -). Або ви можете запропонувати три позиції: - За - Не знаю - Проти

3. Вивісьте правила проведення вправи й обговоріть їх
4. Попросіть учасників стати біля відповідного плакату, в залежності від їхньої думки щодо обговорюваної проблеми, проголосувати ногами.
5. Виберіть декількох учасників і попросіть їх обґрунтувати свою позицію або запропонуйте всім, хто розподіляє одну і ту саму точку зору, обговорити її і виробити спільні аргументи на її захист.
6. Після викладу різних точок зору запитайте, чи не змінив хто-небудь з учасників своєї думки і чи не хоче перейти до іншого плаката. Запропонуйте учням перейти і обґрунтувати причини свого переходу.
7. Попросіть учасників назвати найбільш переконливі аргументи своєї та протилежної сторони.

Памятка для учнів:

- Уважно прослухайте тему
- Залежно від вашої позиції займіть місце біля потрібного плаката («Так», «Ні», «Не знаю»).
- Разом з однокласниками, які стоять під тим же плакатом, підготуйтеся пояснити свою позицію.
- Уважно слухайте думки інших.
- Якщо після обговорення ви змінили свою думку, то перейдіть до іншого плаката і поясніть причину свого переходу.

Зміни позицію

Методичні вказівки:

1. Заздалегідь підготуйтеся до обговорення
2. Представте всьому класу дискусійне питання.
3. Об'єднайте учнів у пари, а потім у четвірки (наприклад, перша і друга парта, третя і четверта).
4. Дайте завдання розподілити позицію з проблеми (—так// чи —ні//) між парами чи самі зробить це. Одна пара в четвірці повинна обґрунтовувати одну позицію, друга - протилежну.

5. Поясніть, що в четвірках кожна пара має представити своїм партнерам свою точку зору. Кожен учень повинен відповідати за свою половину презентації (наприклад, обґрунтувати половину аргументів).

6. Чітко оголошіть хронометраж: скільки часу виділяється на підготовку і на саму презентацію.

7. Дайте досить часу на підготовку аргументів.

8. Коли час на підготовку мине, попросіть пари доказово викласти свою точку зору один одному.

9. Потім ви можете дати завдання парам помінятися позиціями і знову повторити все спочатку. На це варто відвести набагато менше часу.

10. Після цього ви можете дати завдання всій четвірці вільно обговорити тему. Учні вже повинні висловлювати свою особисту точку зору. У результаті обговорення четвірка повинна або прийти до згоди, або до висновку про те, що їм бракує інформації. Заздалегідь визначте часові рамки цієї вільної дискусії.

11. При наявності часу можливо провести загальну дискусію, наприклад, використовуючи технологію – Карусель.

12. Підведіть підсумки дискусії з усім класом.

Карусель

Мета: одночасне включення всіх учасників в активну роботу з різними партнерами по спілкуванню для обговорення дискусійних питань. Ця технологія застосовується:

- для обговорення будь-якої гострої проблеми з діаметрально протилежних позицій ;
- для збору інформації з якої-небудь теми; для інтенсивної перевірки обсягу й глибини наявних знань (наприклад, термінів).
- для розвитку вмінь аргументувати власну позицію.

Методичні вказівки:

1. Розставте стільці для учнів у два кола.

2. Учні, що сидять у внутрішньому колі, розташовані спиною до центру, а в зовнішньому – обличчям. Таким чином, кожен сидить навпроти іншого.

3. Внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє – рухливе: за сигналом ведучого, всі його учасники пересуваються на один стілець вправо і виявляються перед новим партнером. Мета – пройти все коло, виконуючи поставлене завдання.